

nordisk ARKIVNYTT

3 • 2016

Nordisk Arkivstatistik 2015 149

På leiting etter samiske kilder i arkiver

120

Man borde kunne
ge inblikkar i själva
innehållet...

142

Om presidenter
och deras arkiv

155

Den slesvigske "folke-
adresse" til Christian 8.
1847

166

NORDISK ARKIVNYT
utges av Riksarkivet och utkommer
fyra gånger om året.

HUVUDREDAKTÖR
Maria Larsson Östergren
Riksarkivet
Box 12541
S-102 29 Stockholm
e-post: maria.larsson-ostergren@
riksarkivet.se
Tel.: (+46) 10 476 88 92

LOKALREDAKTÖRER

Danmark

Leon Jespersen
Rigsarkivet
Rigsdagsgården 9
DK-1218 København K
Tel.: (+45)41 71 72 24
Fax: 33 15 32 39
e-post: lj@sa.dk

Finland

Pertti Hakala
Riksarkivet
Box 258.
FIN-00171 Helsingfors
Tel.: (+358) 22 85 21
e-post: pertti.hakala@arkisto.fi

Island

Hrefna Róbertsdóttir
Islands Nationalarkiv, Reykjavík
Laugavegur 162, IS-105 Reykjavík
Tel.: +354 590 33 00
e-post: hrefna@skjalasafn.is

Norge

Fredrik Larsen Lund
Riksarkivet
Postboks 4013 Ullevål Stadion
N-0806 Oslo
Tel.: (+47) 22 02 26 00
e-post: frelun@arkivverket.no

Sverige

Andreas Wallgård
Riksarkivet, Landsarkivet i Vadstena
Box 126
592 23 Vadstena
Tel: 010-476 87 83
e-post: andreas.wallgard@riksarkivet.se

**Prenumerationsärenden
och adressändringar**

Maria Larsson Östergren
maria.larsson-ostergren@riksarkivet.se

ANSVARIG UTGIVARE

Karin Åström Iko

LAYOUT & TRYCK

Wikströms Tryckeri AB, Uppsala
Upplaga 2000
ISSN 0546 2851

Retur – Riksarkivet

OMSLAGSBILD

Foto: Dan "DannePe" Pettersson,
Riksarkivet, Landsarkivet i Visby.

Huvudredaktören

Idag när täta byten mellan olika jobb snarare är regel än undantag, när anställningsformer som projektanställning, visstidsanställning, vikariat och andra korttidsanställningar blir allt vanligare, är det ganska ovanligt med anställningstider på 30 år eller mer på samma arbetsplats. Är det långa anställningstider som skapar kontinuitet och sammanhang och som bidrar till att vi blir besjälade av vårt arbete? Den amerikanske sociologen Richard Sennett har studerat hur allt kortare tid på samma arbetsplats påverkar sociala relationer och i förlängningen samhället i stort. Sennett benämner det som att karaktären krackelerar. Samtidigt vet vi att arkiven ofta varit, och kanske fortfarande är, en av de arbetsplatser där långa relationer med såväl platsen som arbetsuppgiften inte är helt ovanliga. Är det på arkivinstitutionerna vi fortfarande finner hängivenheten och passionen i större utsträckning än på andra håll?

I en artikel från Danmark porträtteras en medarbetare som nu går i pension efter 44 år, artikeln är inte bara ett porträtt utan ger oss samtidigt en tillbakablick över förändring och utveckling inom det danska Rigsarkivet under fyra decennier. Det är utvecklande att få praktisera på en annan arbetsplats, att få nya erfarenheter och nya intryck, inte minst viktigt för dem som arbetat länge på ett och samma ställe. En artikel från Island berättar om praktik inom nordiskt tjänstemannautbyte. Hängivenheten till arkiven kan också yttra sig i frivilligarbete och i en artikel från Finland får vi ett annat porträtt av en av alla de engagerade frivilliga som efter sin pensionering väljer att arbeta med registrering och förtecknande av arkiv. Numera talar vi om crowdsourcing som kan bedrivas på olika sätt men som på många håll inom arkivväsendet inte är något nytt fenomen, vi har bara fått ett nytt begrepp.

Det amerikanska presidentvalet hålls under hösten, närmare bestämt den 8 november. I en artikel gör vi ett nedslag på andra sidan Atlanten och får veta mer om de amerikanska presidenternas arkivbildning och hur det skapats institutioner efter de olika presidenterna sedan Franklin D. Roosevelts ämbetsstid.

Den Nordiska arkivstatistiken har flyttats till höstens nummer. Förra året ställdes förhoppningen om ett nytt sätt att räkna och redovisa och ett arbete har påbörjats. Arkivorganisationerna är i förändring, Riksarkivens avdelningar ändras och slås samman och vi bedriver inte verksamheter på samma sätt som tidigare. Uppgifter saknas därför i statistiken här och där och luckorna speglar de förändringar som sker i arkivorganisationerna just nu.

Maria Larsson Östergren

Tipsa redaktionen

Har du synpunkter, nyhetstips eller förslag till artiklar?
Välkommen att kontakta någon i redaktionen.

Material till redaktionen

Redaktionen har försökt att efterforska upphovsrätt till fotografier och illustrationer. Eventuella rättighetsinnehavare, som inte har blivit kontaktade, kan vända sig till redaktionen. Den som skickar in material till Nordisk Arkivnyt förutsätts medge elektronisk publicering.

Webbplats

www.arkivnyt.nu

Ny retning for det norske Arkivverket

Fredrik Larsen Lund

I *Nordisk Arkivnyt* nr. 1 i år skrev vi at den planlagte omorganiseringen av det norske Arkivverket foreløpig var utsatt i påvente av en politisk behandling av saken. I løpet av våren arbeidet Arkivverkets ledelse med nye utredninger og analyser, og i juni ble det lagt frem et endret forslag til organisasjonsstruktur for etaten. Det reviderte forslaget var basert på føringer fra Kulturdepartementet om at statsarkivene skal opprettholdes og at statsarkivar beholdes som tittel. Departementet legger også til grunn at statsarkivene skal spesialiseres ved å få overført nasjonale oppgaver fra Riksarkivet.

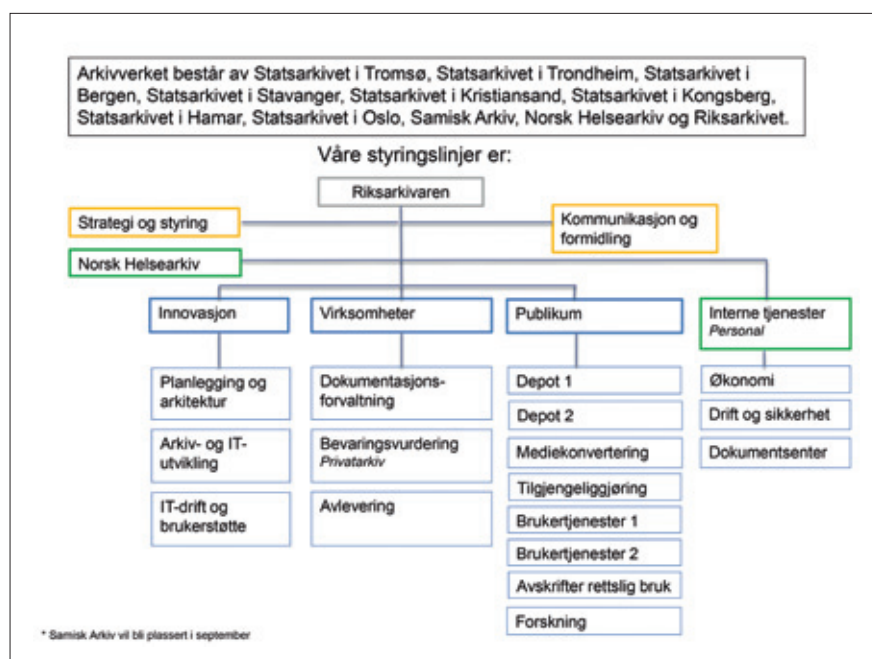
Helhetlig styring

Fredag 1. juli ble det oppnådd enighet mellom Riksarkivaren og de ansattes organisasjoner om en ny organisering.

– Det var en konstruktiv og god prosess, både før og etter forhandlingene. Takk til tillitsvalgte som medvirket til gode løsninger. Nå har vi oppnådd det viktigste, vi har fått en tydelig etat med tydelige styringslinjer, uttalte riksarkivar Inga Bolstad.

Den nye strukturen (se illustrasjon) vil tre i kraft tidligst 1. november. I løpet av høsten skal etaten gjennom en prosess der de ansatte skal plasseres inn i den nye organisasjonen.

Strukturen er basert på en idé om helhetlig styring og oppgaveløsning gjennomgående i hele etaten. Kompetansen skal samles for å styrke fag-

seksjonene slik at brukerne opplever bedre og enhetlige tjenester. Statsarkivaren blir stedsansvarlig ved det enkelte statsarkiv.

Ny strategi

Arkivverket i Norge har også utarbeidet en ny strategi for årene 2016 til 2018. «Vi må forbedre og endre oss på flere områder,» er et hovedbudskap.

Strategien er såkalt endringsorientert, det vil si at den først og fremst legger vekt på de områdene der etaten satser på å endre seg de neste tre årene. Bakteppet for den nye strategien er en forventning om at Arkivverket skal være pådriver for å finne løsninger på de mange utfordringer som oppstår i møtet mellom digital teknologi og arkiver, og at man samtidig tar i bruk de mulighetene dette gir etaten.

Strategien er bygget opp over tre temaer som også er meislet ut som hovedmål:

- Arkivverket skal ha kvalitet i tjenester og effektiv drift.
- Arkivverket skal være i front for fremtidsrettet arkivutvikling.
- Arkivverket skal være en synlig og tydelig samfunnsaktør.

Skribenten er lokalredaktør for Norge i Nordisk Arkivnyt.

Les mer om den nye strategien på www.arkivverket.no/arkivverket/Arkivverket/Om-oss.

Jeg gikk meg over sjø og land

På leiting etter samiske kilder i arkiver

Grete Gunn Bergstrøm

*Jeg gikk meg over sjø og land, der møtte jeg en gammel mann.
Han gjorde så, han sagde så; hvor hører du vel hjemme?*

(Tekst/melodi: trad.)

Samiske dokumenter finnes i arkiver. Originaler tas vare på i ulike bevaringsinstitusjoner i de nordiske stater og Russland. I Paris, Berlin, Amsterdam og Wien finnes det óg aktuelle arkiver. Heldigvis gjør flere institusjoner en innsats for å tilgjengeliggjøre dem digitalt! For de skal ikke "saltes ned", men settes i omløp for allmenheten. Men hvor enkle er dokumentene å finne? Og, er kildene søkbare på samisk?

Her skal jeg trekke fram et par eksempler og antyde hvilken betydning de kan ha som en kollektiv kilde til samisk selvdannelse. Det handler om å finne ressurser til å forstå identitet på ulike plan, om å forstå hvem man selv er som individ og som folk. Det handler om at det finnes samiske stemmer i arkivene. De fortjener å leites fram. Kanskje kan de rokke på tilvante forstillinger?

Protest mot tidlig jakt

Først ut er noe så sjeldent som et samisk protestskriv fra 1939. Det dukket fram fra en tidligere ordførers arkiv. Protesten er rettet mot for tidlig tillatt rypejakt, skrevet den 24. mars

1939 i Masi (Máze). Det fem sider lange brevet er formulert på norsk og adressert til Kautokeino herredsstyre. Brevets hovedænd er å fremme et forslag om å forlenge fredningstida for ryper. Åpningssekvensen er slik:

«Vi fastboende samer fra Masi til- later oss herved både på våre egne vegne og på vegne av alle de andre som driver rypefangst med snarer over hele Kautokeinovidda, på det innstendigste å anmode herredsstyret om at fredningstiden om høsten må ordnes utsatt til 15.oktober – ja, om mulig enda lenger».¹

De 21 underskriverne benevner selv seg som «fastboende samer fra Masi». At mennene allerede i 1939 omtaler seg slik, kollektivt, svekker en idé som er løftet fram i dag om at befolkningen i Guovdageaidnu (Kautokeino) har ansett kun «flyttsamer», det vil si reindriftssamer, som samer. Tvert imot bærer brevet fram en solidarisk innstilling til denne andre gruppen samer; reindriftssamene.

Brevet handler om å forsøke å forandre på politiske bestemmelser som truer det samiske livsgrunnlaget på Kautokeinovidda. Mennene gjør vurderinger av mulige negative sider ved de påtroppende moderniseringsprosjekter: Veibygging vil åpne opp vidda for en mengde mennesker med jaktutstyr for "lystjakt". Utbredt skadeskyting av fugl vil bli resultatet, det er en vurdering basert på deres erfaringer. Uten riktige for-

valtningstiltak vil naturens høstingsgrunnlag forringes for alle, og mest for de fattige. Dette oppleves som en stor urettferdighet og krenkelse av samers rettigheter.

Klagemål til Stortinget

Neste besøk er i Landbruksdepartementets arkiv, nærmere bestemt Kontoret for reindrift og ferskvannsfiske. Jeg har skjønnet at samisk reindrift i de svensk-norske grensestrøk i Sápmi er høyst tilstedeværende i dette arkivet. Det stemmer. Arkivet inneholder mangt og meget om reindriftssamer som gruppe og som enkeltpersoner, og om reindrift i relasjon til omkringliggende samfunn. Arkivdiskursen er sammensatt av dokumenter med offentlige tjenestemenns perspektiver. Men midt i mengden av denne typen dokumenter, skiller med ett et brev på bare 2,5 sider seg ut: Her har faktisk reindriftssamer selv tatt skriftlig til ordet! Det heter «Brev med bønn til Stortinget fra undertegnede renlapper, forsamlede til møte i Namsos». Dateringen er 4. mars 1914. Hele 25 år før protestskrivet fra Máze har 19 sørsamiske menn og to kvinner skrevet et klagemål til Stortinget. Situasjonen for dem og for reindriften er nå prekær:

«De vilkaar, under hvilke vi arbeider, er fra aar til andet blit værre; og saadan som forholdene utvikler sig, trues vi snart med fuldstændig undergang. Overalt trænges vi

tilbake fra vore beiter og reinveie. Og den beskyttelse, som lappeloven skulde yde os, er høist illusorisk, idet loven haandhæves paa en saadan maate, at vi ofte har følelsen av at staaa ganske retsløs».²

Brevet er en appell og et krav om at rettsstaten må ivareta og verne om reindriftssamenes situasjon. Stemmen fra dette brevet skaper et perspektivskifte. Det etablerer et begrep om jord- og gårdbrukeres annektering av samisk sedvanebeiteland der lovgivningen brukes som redskap. Urettferdigheten i at det er *reineierne* som idømmes å betale skadeserstatning til konkurrerende interesseinnehavere når disse tar melkingsplasser, kåtetomter, flytteleier og beitemark til egne formål, slår i mot oss. Klagemålet viser reindriftssamenes inngående kjennskap til lovverket, og hvordan det fungerer i praksis. I argumentasjonen antydes en samisk forståelse av et kommende begrep om statsborgerskap, ennå i grenselandet til det å være undersøtt:

«Vi er loyale samfundsborgere, og vi bærer vor del av skatter og de øvrige økonomiske samfundsbyrder, likesom vi tjener vor verneplikt som enhver anden i landet. Og vi maa derfor som enhver anden ogsaa kunne kræve retsbeskyttelse for os selv og vor bedrift».

I klagemålet presenteres et løsningsforslag: Der bør snarest nedsettes en komité for å undersøke reindriftssamenes forhold. Så må man legge fram forslag om tillegg til den aktuelle lovgivningen for å regulere forholdet mellom gårdbrukere og reindriftssamer rettferdig. Tillegget må inneholde tiltak for å sikre reindriftssamenes interesser overfor gårdbrukerne. Brevet ble referert i Odelstinget 18. mars 1914. Resultatet der ble en beslutning om å oversende brevet til regjeringen.

De to dokumenteksemplene er begge protestskriv, og svekker ved en eventuell oppfatning om at samer for det meste stilltiende har godtatt

■ Fra Anders Bærs originalmanuskript.

Foto: Johanna Ijäs.

■ Fra Lars Hættas originalmanuskript.

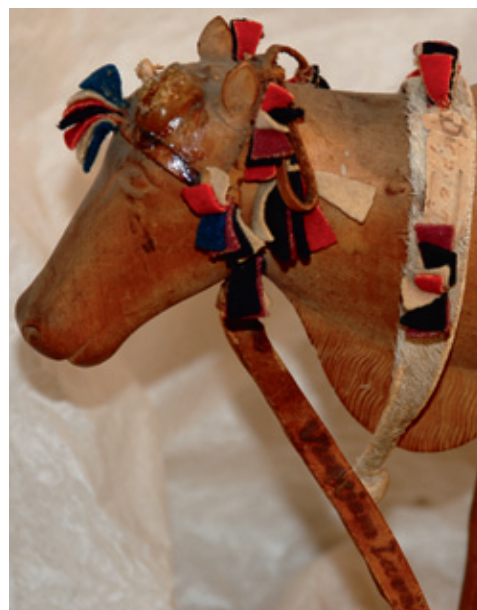
Foto: Johanna Ijäs.

urettferdighet og ikke protestert politisk før Altakampen. Det gjorde de!

Møte med Jáhkoš-Lásse

Våren 2015 fikk jeg anledning til å studere Lars Jacobsen Hættas etterlatte dokumenter på Nasjonalbibliotekets spesiallesesal i Oslo. Også fra flere andre av de straffedømte samene fra Kautokeino-opprøret i 1852 finnes det brev, deriblant Anders Persen Bær. I fengslet på Akershus festning i Kristiania (Oslo) fikk samene lære å skrive på norsk

og samisk. Det var Jens Andreas Friis som sto bak denne “dannelsesreisen”. Til gjengjeld forbedret han sin samisk betraktelig. De mest kjente dokumentene fra fengselet og i dette arkivet, er nok manuskriptene som Lars Jacobsen Hætta og Anders Persen Bær skreiv om bakgrunnen for oppstanden i Guovdageaidnu (Kautokeino). Nesten 100 år seinere ble disse to tekstene redigert og utgitt på samisk under tittelen *Mui talusat* av Knut Bergsland i 1958. I 1982 utga Thor Frette dem i ny samisk

■ Under 15 år på tukthus gjenskapte Lars J. Hætta samisk nomadisk liv i form av miniatyrfigurer. Alle figurene har rett proposjon og stemmer i minste detalj. Reinen har et flott gevir som ligger ved siden av. Hver del har nøyaktige samiske benevnelser risset eller skrevet inn med Hættas umiskjennelige håndskrift. Kjørerainen og pulkene er sporet opp i London og brakt hjem til Sápmi. Kolleksjonen er i privat eie.

Foto: Lásse Sikku.

rettskrivningsdrakt: *Muitalusat*. Men allerede i 1923 og i 1926 hadde Just Knud Qvigstad oversatt og utgitt tekstene på norsk i *Norvegia sacra*. Til finsk oversatte og redigerte Pekka Sammallahti tekstene i 1993. De ble publisert i boka *Uusko ja eläma*.

Selve originalmanuskriptene til Hætta og Bær har i dag en uvurderlig verdi. Blant anna gjør de det mulig å påvise hvordan den norske oversettelsen er noe uetterrettelig. Dette er

dessuten to unike samiske beretninger, faktisk de eneste, fra to av deltakerne i Kautokeino-oppstanden. Og, disse er de aller første tekstene som er forfattet av personer med samisk som morsmål. De gir en enestående inn-sikt i samisk som dagligspråk i Guovdageaidnu (Kautokeino) på 1800-tallet. Den gang var det ikke tradisjon for å skrive på samisk, så formuleringene ligger trolig nært talespråket den gang. Bærs og Hættas tekster

har også flere filosofiske kvaliteter. De utgjør i seg selv et samiskspråklig klassisk bidrag til å tenke rundt spørsmål om forhold mellom mennesker og etisk-eksistensielle spørsmål. Så har da også boka *Muitalusat* i dag status som en samisk grunntekst innenfor flere vitenskapelige disipliner som filosofi, sosialantropologi, samisk språk og kulturhistorie.

Selvsagt er de etterlatte dokumentene svært interessante å studere i

arkivkonteksten, kanskje spesielt for en arkivar? Selv om kildedokumentene kan leses i digitalt format på Nasjonalbibliotekets nettside, gir det en helt annen type forståelse å studere originalene. Det er her jeg skjønner at "dannelsesreise" kanskje kan anvendes, dog med en ironisk snert. Men dokumentene viser faktisk hvordan Lars utvikler sin evne som skribent. Han prøver ut skriftlighet og argumentasjon på samisk. En av metodene han bruker, er å korrigere tidligere bibeltekstoversettelser fra norsk til samisk. I marginen på katekismene, står forslag til bedre uttrykk.

I brev i dette arkivet trer også andre sider ved Jáhkoš-Lásse fram: Velformulerte samiske vendinger er skrevet til trøst for de etterlatte etterhvert som hans medfanger gikk bort. Lars forsto nok deres savn. Storebror Jáhkoš-Áslat hadde blitt halshugd for åpen scene på Altas galgeberg. Da var dampbåten for lengst seilt til Trondheim med Lásse og Elen. For lillesøster Jáhkoš-Elen, så vidt fylt 16 og 143 cm høy, deltok også i Kautokeino-oppstanden. Hun og brødrene var da allerede

foreldreløse, og Elen var ennå ikke konfirmert. Livet hennes skulle bli å «hensættes til Strafarbeid i 12 Aar».³ På tukthuset i Trondheim innhentet tuberkulosen Elen raskt. I 1860 døde hun av tæring. Søknaden om hennes benådning forelå da til behandling.

Andre av brevene gir grunnlag for å rekonstruere en prosess der Lars Jacobsen Hætta tilegner seg de geistliges argumentasjonsform og lærer seg å formulere den skriftlig på samisk. Jeg forstår det slik at han gjennom det etablerer en mental barriere mot åndelige underkastelse. Så vidt jeg kan se, skiller dette Lars Jacobsen Hætta fra hans medfanger. Som person blir han da og av fengselsdirektøren vurdert til å være «udrustet med sjelden gode Evner».

Som en kuriositet kan nevnes at Jáhkoš-Lásse ble lærer i samisk for den kjente lappologen og samleren av samiske eventyr og sagn, Just Knud Qvigstad. Og, fotoet av Lars Jacobsen Hætta av Sophus Tromholt fra Guovdageaidnu (Kautokeino) fra 1882–83 finnes i Sophus Tromholtsamlingen ved Universitetsbiblioteket i Bergen. Denne er tatt opp i

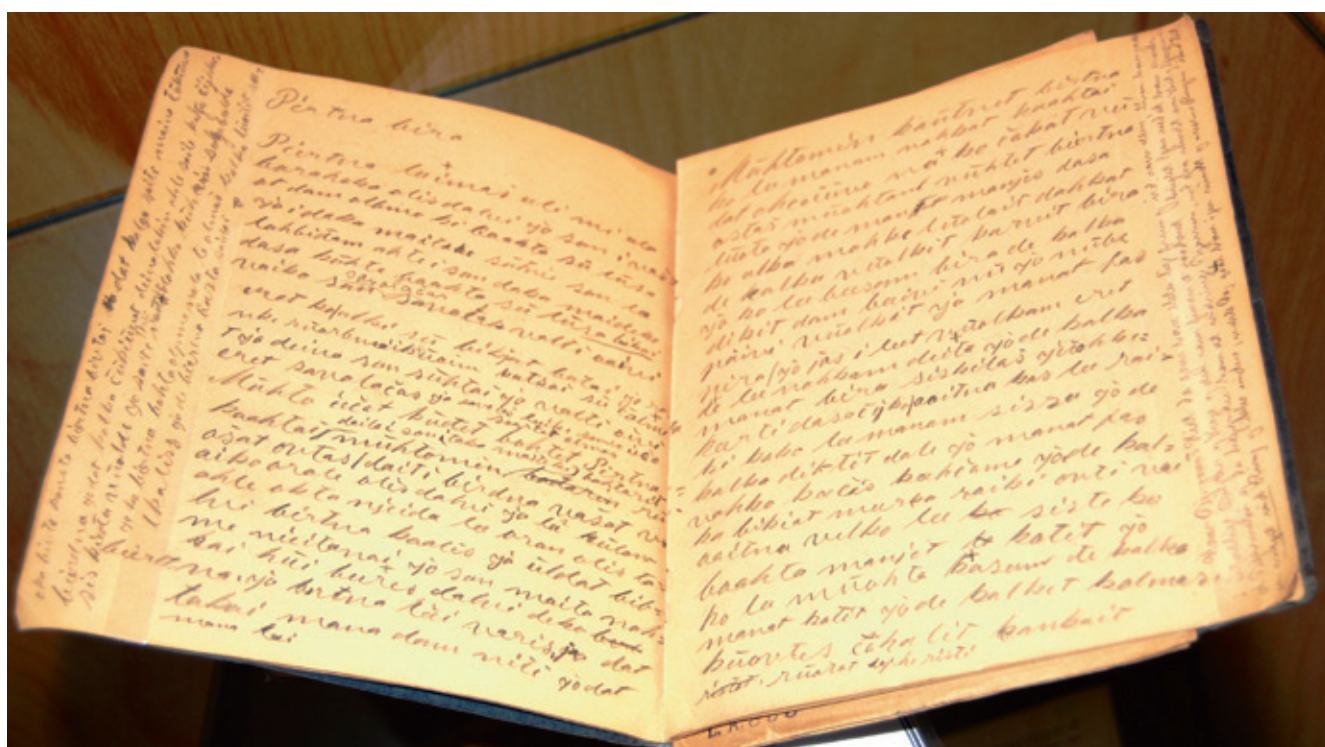
UNESCOs internasjonale register over Verdens dokumentarv.

Fra Aslak Jacobsen Hætta (Jáhkoš-Áslat) finnes et minne i reinmerket og i hans luohi (joik). Dette er gått i arv, og etterkommerne er stolte av å ha dem. Lokalt eksisterer ennå noen muntlige overleveringer om hva Aslak skal ha sagt, og fortellinger om den religiøse vekkelsen. Likt sagnet om Olav den hellige der hår, skjegg og negler skulle fortsette å gro etter hans død, skulle Aslaks tunge fortsette å tale.

Hjemkomst

Personen som likevel regnes for å være samenes første samiskspråklige forfatter, er ulvejegeren, reingjeteren og forfatteren Ovlløš-Juhán, Johan Turi. Han ble født i Guovdageaidnu i 1854, men familien utvandret til Gárášávvon (Karesuando) og flyttet deretter videre til ohkkiras (Jukkasjärvi).

Boka *Muitalus sámiiid birra* om samenes liv og tenkning kom i 1910 og ble Turis litterære debut. Den kom i en parallellutgave på dansk, noe som gjorde at Knut Hamsun, ga boka en strålende kritikk, trykt i

■ Her har Johan Turi skrevet om om bjørnen. Foto av originalmanuskriptet til *Muitalus sámiiid birra* da det var i utstilling på Sámi Arkiiva i Guovdageaidnu. Foto: Sámi Arkiiva.

■ Joik er og har vært dagliglivets kunst i det samiske samfunnet Juoigiid Searvi (Joikernes forening) har nå etablert sitt eget joikearkiv hos Sámi Arkiiva. Her er Biret Ristin Sara, leder for Juoigiid Searvi, i studio på Diehtosiida for å gjøre gjøre opptak til arkivet. På arkivportalen.no kan man lytte til klipp med joikernes bidrag. Foto: Grete Gunn Bergstrøm.

hovedstadsavisene *Politiken* og *Verdens Gang*. Boka ble mektig populær og raskt oversatt til en mengde språk.

Det samiskspråklige originalmanuskriptet ble nedtegnet i ei lita hytte ved Torneträsk (Duortnosjávri), i et samarbeid med billedkunstneren Emilie Demant fra København. I ettertid bevares dette ved Nordiska museet i Stockholm. Johan Turis originale manus skal ikke ha vært utenfor museets vegger på hundre år, ble det sagt. Men i 2010 fraktet en kurér de håndskrevne tekstene fra Stockholm til Sámi Arkiiva i Guovdageaidnu (Kautokeino) til 100-årsjubileet for utgivelsen. Så, endelig kunne man i fellesskap, i det samlede samiske kunnskaps- og forskermiljøet ved Diehtosiida, studere verket slik det ble ved Johan Turis hånd: Nedtegnet med blyant i mange små notatbøker, med en egen ortografi.

I dag har boka status som en av de samiske klassikerne. I 2010 ble det gitt ut en helt ny praktutgave på samisk, engelsk og norsk. Tilgang til

Turis håndskrevne originalmanuskript ved museet gjorde det mulig å rette opp flere unøyaktigheter i de tidligere samiske utgivelsene. Mens boka tidligere er omsatt og utgitt på tysk, svensk, engelsk, fransk, finsk, ungarsk, italiensk og japansk, kom den første norskspråklige utgaven, *Min bok om samene*, først i 2011. Det gikk slik Johan Turi sa det: Denne boka kommer til å bli lest “over hele verden”! På Sámi Arkiivas hjemmeside kan man studere blant anna foto av han og Emilie Demant, originalmanuskriptet, bildene Turi laget for å supplere teksten, førsteutgaven av boka og avisannonsene.

Her har jeg nærmet meg kun et fåtall samiske dokumenter og prøvd å vise noe av deres verdi og relevans i dag. Det finnes mange flere – jeg sender herved stafettpinnen videre!

◆ Artikkelforfatteren er arkivar ved Sámi Arkiiva-Samisk arkiv.

Noter

- 1 Utdrag av brev til Kautokeino herredsstyre 24/3 1939 med 21 underskrifter, fem sider, funnet i Alfred Larsens arkiv, Sámi Arkiiva, Guovdageaidnu. Med “utsatt til 15.oktober” menes *forlenget* til 15.oktober. Det framgår av resten av brevet.
- 2 Utdrag av brev til Stortinget 4/3 1914, fra Landbruksdepartementets arkiv, kontoret for reindrift og ferskvannsfiske, fjernlån fra Riksarkivet i Oslo.
- 3 Fra Høyesteretts domprotokoll den 14. februar 1854, gjengitt i boka *Kautokeino-dokumentene. 177 arkivsaker om prosessene i 1851–1867 mot 48 flyttsamer fra Kautokeino*, ved Magnar Mikkelsen og Kari Pålstrud, Albatross Forlag 1997, s. 303.

Hvem bruker taushetsbelagte opplysninger?

Tine Berg Floater

Det offentlige, statlige arkivmateriale som oppbevares i Riksarkivet tilhører oss alle. Men ikke alle er interessert i alt. Og noe materiale er klausulert fordi det inneholder sensitiv informasjon. Hvem er det som har behov for å se taushetsbelagte opplysninger?

Riksarkivarens etatsprosjekt om innsynspraksis de siste femti årene er nylig avsluttet, og har blant annet undersøkt hvem som benytter klausulerte arkivsaker og hvorfor.

Prosjektet har undersøkt 4273 innsynssaker i perioden 1971–2004.

I Norge finnes i all hovedsak to måter å få innvilget innsyn i taushetsbelagt arkivmateriale på: Som *part i saken* (forvaltningsloven §13b) eller som *forsker* (forvaltningsloven §13d-e).

Partsinnsyn benyttes i de fleste tilfeller der man har behov for å dokumentere sine rettigheter. Innsyn for forskere gis hovedsakelig til kvalifiserte fagpersoner med et prosjekt der det aktuelle materialet er relevant som kilde. Forskere må signere taushetserklæring før innsyn blir gitt. En del forskning er av en enklere variant eller med et kortere tidsperspektiv. Her tar man i innsynsvurderingen også høyde for hvorvidt kvaliteten på granskningen og publiseringsmåten står i forhold til graden av sensitivitet i materialet.

■ Stopp! Ikke alt materiale i arkivene er fritt tilgjengelig for bruk. Illustrasjonsfoto.

Hva brukes arkivsakene til?

Hvordan opplysningene er tenkt brukt, er et viktig element i innsynsbehandlingen og handler om hvordan de skal presenteres og publiseres. Det er for eksempel stor forskjell på en anonymisert tabell med store kvantitative grupper i et doktorgradsprosjekt og en smal oversikt over det samme materialet i en bygdebok som skal leses av en godt kjent lokalbefolkning. Dette vil innvirke på vurderingen av om innsyn innvilges eller ei.

Brukergruppene er inndelt etter hvilket formål som kommer fram i henvendelsen:

Utredningsarbeid er til enhver tid betinget av samfunnssituasjonen, hendelser og forvaltningen og politikeres ønske og vilje til å influere på dem. Man kan anta at Riksarkivet legger til rette for minst to-tre utredninger i året.

Studier og større forskningsprosjekter knyttet til studiesteder og forskningsinstitusjoner og deres behov for kildemateriale er avhengig av en

■ Ulike hensyn medfører at en del arkivmateriale er unntatt offentlighet. Illustrasjonsfoto.

Hensikt med bruken og kategorier av brukere – oppgitt som grunnlag for søknaden fra forskere registrert 1971–2004.

Hensikt med arkivbruken	Hvem er brukeren?	Antall saker	Andel
Utredning	Offentlig oppnevnt kommisjon/utvalg	102	2,9 %
Dr.grad-/hovedfag-/mastergradsstudium	Student ved universitet eller høyskole	1036	29,7 %
Større forskningsprosjekt eller bok	Forsker ansatt ved forskningsinstitusjon, historiker/fagperson, forfatter med høyere universitetsutdannelse	1174	33,6 %
Lokalhistorie, artikkel eller annet	Journalist, lokalhistoriker, andre	1147	32,9 %

Hensikt med å benytte taushetsbelagte arkivopplysninger over tid.

Hensikt med arkivbruken	1971–1975	1981–1985	1991–1995	2001–2005	I alt
Utredning	2	12	76	18	108
Dr. gradsprosjekt	1	13	104	130	248
Hovedfags-/masteroppgave	55	119	423	190	787
Større forskningsprosjekt	41	36	172	261	510
Bokprosjekt	9	92	343	219	663
Lokalhistorie	1	51	189	74	315
Artikkel	1	10	95	35	141
Annet	20	177	229	284	710
Ikke kjent	-	6	563	222	791
Totalt	130	516	2194	1433	4273

rekke forhold relatert til studiesituasjon og -organisering, veilederens kompetanse og emnevalget. I tillegg krever arkivstudier særlig kompetanse i å kunne nyttiggjøre seg kildene. Det å bruke klausulerte arkiver til forskning tidlig i karrieren, er særlig utfordrende. Alt dette betinger at forskeren enten besitter de nødvendige kunnskapene på forhånd, kan tilegne seg dem underveis eller får assistanse fra veileder og arkivpersonale.

Arkivets mulighet til å influere på forskeres kildebruk ligger i informasjon om kildene og hvordan de kan benyttes, i tillegg til å yte hjelp til forskeren. Det første har Arkivverket blitt mer oppmerksom på underveis, og har siden sent på 1990-tallet hatt forskere og studenter som en prioritert målgruppe. Denne innsatsen viser seg også ved at ferdige studenter kommer tilbake for å utnytte kildene ytterligere som profesjonelle brukere senere. Økningen i tallene for denne typen arkivbruk skyldes også økningen i kildetilfang og økning i studentmassen.

Norge har en sterk lokalhistorisk tradisjon, og i de fleste lokalsamfunn finner man entusiastiske og kunnskapsrike *slektsgranskere* og *lokalhistorikere*. Deres kunnskap om bruk av arkiver varierer. I de siste årene er det blitt mer vanlig at kommuner hyrer inn fagutdannede historikere til å skrive lokalhistorien, i alle fall de større verkene. Men før år 2000 var det i stor grad fortsatt lokalhistorikere som skrev bygdebøker og slektskrøniker. Når det gjelder nedgangen i bruk av klausulerte arkiver i lokalhistorisk øyemed etter årtusenskiftet, skyldes det i stor grad at folketellingen fra 1900 da var blitt tilgjengelig digitalt etter at 100-års-klausulen var opphevet.

Krav til kompetanse

Utfordringen i innsynsbehandlingen har gjerne vært knyttet til journalisters arbeid. Flere og flere journalister har høy studiekompetanse innen relevant fagfelt og et godt prosjekt. Deres utfordring er at de ikke har nok tid til grunnforskningen i arkivmateriale, mens man fra

■ Forskere, journalister og andre ber jevnlig om innsyn i personsensitivt materiale. Illustrasjonsfoto.

Riksarkivarens side ikke finner å kunne gi innsyn fordi resultatet skal publiseres og taushetsplikten derfor ikke vil kunne overholdes.

Erfaring med historisk forskning, større skrivarbeid og benyttelse av

arkivmateriale, har av og til vært å kunne anse som sidestilt med formell kompetanse, da gjerne i kombinasjon med en viss kvalitetsvurdering, og man har innvilget innsyn. Man har også kunnet skjele til generell kompetanse på det relevante fagfeltet og vurdert disse elementene opp mot hensikten med bruken av dokumentene. Graden av opplysningens sensitivitet spiller også her inn i det enkelte tilfelle.

Ser man nærmere på hva slags bruk som er blitt arkivene til del over tid, forteller det noe om både satsingen på forskning i Norge, interessen for historisk grunnforskning og Arkivverkets egen informasjon om muligheter for forskning og hjelp til å benytte arkivene til dette formålet. I den siste tida ser vi at endringene i studieførlop og tydeligere krav om ferdigstilling av masteroppgaver og doktorstudier innen gitte tidsfrister,

har hatt innvirkning på studentenes muligheter til å dra nytte av arkivstudier. Dette vises tydelig i nedgangen i arkivbruk til mastergradsoppgaver tidlig på 2000-tallet.

Artikkelforfatteren er underdirektør i Riksarkivet og har vært prosjektleder for Innsynsprosjektet.

Prosjektrapporten «Opplysninger som kan såre, krenke eller skade andre, må en ikke la komme videre» kan leses i sin helhet på Arkivverkets nettsider: <http://arkivverket.no/arkivverket/Offentleg-forvalting/Regelverk/Rettleiing>

Den store og den lille digitaliseringsdagen

Fredrik Larsen Lund

I arkivene snakker vi mye om digitalisering. Men hvordan håndterer befolkningen overgangen til et digitalt samfunn?

Torsdag 9. juni sto folk i kø utenfor Riksarkivet i Oslo for å delta på «Den store digitaliseringsdagen». Gjennom fire timer kunne deltakerne boltre seg i et tettpakket program på dette gratisarrangementet. Det var et helt nytt tiltak fra Riksarkivets side, der hensikten var å dele praktiske råd og tips til allmennheten for å hjelpe til med å takle «det digitale dagliglivet».

■ Andra Lund fra Seksjon for digitalisering og konservering i Riksarkivet demonstrerer skanning. Foto: Runhild Seim.

■ Blide folk i kø for å komme inn på «Den store digitaliseringsdagen» i Riksarkivet.

Foto: Runhild Seim.

Populære foredrag

Til sammen ca. 250 personer møtte frem denne forsommerettermiddagen. Til et nesten fullsatt auditorium fortalte Andreas Harvik fra Preus fotomuseum om hvordan vi kan ta vare på fotoalbum og gamle lysbilder vi har liggende hjemme. Dagen hadde fokus på bevaring av digitale bilder, film, lyd og dokumenter, og bruk av ulike tjenester; alt presentert gjennom korte foredrag og workshops. Det var rift om billettene til blant annet workshops om skanning, sosiale medier og mobilfotografering. I alle tilfellene var innholdet praktisk rettet – hands on – for den som ville lære seg å komme i gang med enkle midler.

Digitalisering av arkiv sto naturlig nok også på programmet. Interessen

var stor for å delta på omvisninger inn i Riksarkivets “digitaliseringsfabrikk”, der medarbeidere stilte opp og demonstrerte hvordan de arbeider med skanning og avfotografering av arkivmateriale. Det syntes mange tydeligvis var spennende.

Offentlige tjenester sto også på agendaen. Stadig flere offentlige virksomheter – som for eksempel arkiver, skatt og helse – legger opp til at publikum benytter digitale kanaler. For alle er det kanskje ikke like enkelt å komme i gang. Gjennom «Den store digitaliseringsdagen» ble det forhåpentligvis litt enklere, takket være bidrag fra blant andre Seniornett, Direktoratet for e-helse, Slekt og Data, Wikimedia Norge og Lokalhistoriewiki.

Foto fra innlandet

Statsarkivet i Hamar arrangerte sin egen variant med «Den lille digitaliseringsdagen» lørdag 4. juni. Tema var digitalisering av fotografier og dokumenter. Publikum ble oppfordret til å ta med eldre fotografier fra Hedmark og Oppland, som blir skannet inn og gjort tilgjengelig for allmennheten i samarbeid med Domkirkeoddens fotoarkiv. Dagen besto også av foredrag om Digitalarkivet samt om digital og analog lagring av bilder. Vel 20 personer møtte frem i finværet.

Skribenten er rådgiver i Riksarkivet, Seksjon for formidling.

Ny plattform för läsesalarna inom Riksarkivet

Andreas Wallgård

Under sommaren har en pilotversion av en ny läsesalsplattform för Riksarkivet testats i läsesalarna hos landsarkiven i Göteborg och Vadstena samt på avdelningen i Arninge. Läsesalsplattform? Det hela handlar helt enkelt om vad besökaren möter när hen sätter sig vid en av de datorer som är ett huvudredskap för många forskare i våra läsesalar. Hittills har de tekniska lösningarna sett lite olika ut över landet och utbudet av program och länkar har också varierat.

Den nya lösningen bygger på sk tunna klienter, en teknik som i korthet går ut på att datoranvändare i läsesalarna i princip bara har en bildskärm, mus och tangentbord. Det faktiska innehållet hämtas från en gemensam central server. En plattform av detta slag ger en rad tekniska fördelar. Osäkra IT-lösningar och föråldrade operativsystem kan överges samtidigt som underhåll och uppdateringar av plattformens innehåll i allt väsentligt kan skötas från en och samma plats.

En annan fördel är att program som tidigare bara fanns att tillgå i en enda läsesal nu kan användas av alla Riksarkivets besökare oavsett var man än befinner sig i. En lokalt framtagen skånsk databas kan således användas av fler än bara dem som besöker Landsarkivet i Lund. Samtidigt som möjligheten att ta del av utbudet från olika delar av landet

■ Nu får besökare i Riksarkivets alla läsesalar samma utbud. Den nya läsesalsplattformen bygger på tunna klienter som alla är uppkopplade mot en gemensam server.

ökar, levererar plattformen också ett för Riksarkivet enhetligt gränssnitt och en gemensam profil.

Självklart innebär plattformen också förändringar som inte alla uppskattar. Den invande besökaren måste vänja sig vid ett nytt utseende och lära sig att navigera rätt i den nya kontexten. En del äldre program som inte är kompatibla med den nya tekniska miljön har också fått utgå. Arbetet med den nya plattformen har också inneburit en översyn av licens- och rättighetsfrågor vilket i några fall gjort att program fallit ur plattformen och för andra återstår förhandling ännu att slutföra.

Arbetet med att planera plattformens innehåll, utseende och funktioner har legat på en projektgrupp

i Riksarkivet medan framtagandet av den färdiga produkten utförts av externa IT-konsulter. I skrivande stund utvärderas pilotversionen som efter uppdatering är tänkt att introduceras i återstående läsesalar under hösten. En förvaltningsorganisation för plattformens fortsatta drift och utveckling är tillsatt med Cia Hipfl från Landsarkivet i Visby som systemansvarig.

Skribenten har varit projektledare för arbetet med den nya läsesalsplattformen för Riksarkivet.

Samarbete bakom ny arkivutbildning

Andreas Wallgård

Den högre utbildningen på arkivområdet i Sverige har sedan 1970-talets första kurser på universitet och högskola ofta skett i samverkan med större arkivinstitutioner. Genom åren har man kunnat läsa kurser i arkivkunskap (senare kallat arkivvetenskap och i dagsläget ofta benämnt arkiv- och informationsvetenskap) i bl a Göteborg, Härnösand, Lund, Karlstad, Stockholm och Uppsala. Namnförändringen över tid speglar ett ökat forskningsfokus inom ämnesområdet men rymmer också en professionalisering av arkivarierollen. Kursutbudet har också anpassats till att rusta studenter för den i huvudsak digitala yrkesverklighet som väntar efter utbildningen.

Samtidigt finns hos många som på olika vis arbetar med och i arkiv fortfarande ett stort behov av fördjupad kunskap om hur äldre arkivbestånd ska förstås och kunna brukas. Med denna målgrupp för ögonen har Linköpings universitet tillsammans med Riksarkivets avdelning Landsarkivet i Vadstena tagit fram kursen *Att arbeta med historiska arkiv*. I kursplanen återfinns undervisning om arkivväsendets framväxt och styrning, källkritik och handskriftsläsning mm. Kursen ges på halvfart och är förlagd till landsarkivets lokaler i Vadstena slott. Söktrycket inför höstens kursstart har varit

■ Claes Westling, primus motor till den universitetskurs som ser dagens ljus i Vadstena under hösten.

så stort att man valt att genomföra två kurser parallellt. Ansvariga för kursen är Björn Ivarsson Lilieblad, lektor vid Linköpings universitet och Claes Westling, 1:e arkivarie vid Riksarkivet, Landsarkivet i Vadstena.

Mer information om kursen finns på www.isak.liu.se/historia/arkiv

Sextio dagar vid Riksarkivet i Sverige

Njörður Sigurðsson

Hösten 2015 deltog undertecknad i ett nordiskt tjänstemannautbyte och arbetade i två månader vid Riksarkivet i Sverige. Genom tjänstemannautbytet erbjuds ämbetsmän i Norden att bekanta sig med det administrativa systemet i övriga Norden. Alla offentliganställda kan ansöka om mobilitetsstöd förutsatt att de får lön i hemlandet och hittar ett jobb i ett annat nordiskt land. Jag ansökte om att åka på utbyte till Sverige och kontaktade Björn Jordell, dåvarande riksarkivarie i Sverige, som

genast blev positivt inställd till min förfrågan.

Vistelsen

Vi bestämde att jag skulle vistas i Sverige från den 12 oktober till den 10 december 2015. Håkan Lövblad, chef för Utredningsenheten som tillhör Divisionen för offentlig informationshantering (DOI) i Riksarkivet, var ansvarig för utbytet. Jag hade kontakt med Håkan via e-post redan i början av 2015 och då diskuterade vi våra planer inför besöket. Vi träffades sedan på Nordiska arkivdagarna som hölls i Köpenhamn den 6–8 maj 2015 och diskuterade speciellt

de delar av verksamheten som jag ville bekanta mig med under min tid i Stockholm. Därefter planerade vi mitt schema.

Jag hyrde en liten lägenhet i Stockholm och stödet täckte hela summan. Jag arbetade vid Riksarkivet i Arninge, i Täby som ligger nära Stockholm. Den enhet som min kontaktperson Håkan tillhörde hade temporärt flyttat till Arninge endast några veckor innan jag kom, på grund av renovering i Marieberg i Stockholm. Jag åkte runt och besökte Riksarkivets olika lokaler och andra fristående arkiv.

■ Stockholm.

Foto: Njörður Sigurðsson.

■ Bläddrar i Astrid Lindgrens enskilda arkiv i det Kungliga bibliotekets handskriftssamling.

Foto: Anne Scherman.

■ Riksarkivet i Arninge.

Foto: Njörður Sigurðsson.

Besök

Även om min arbetsplats låg i Arninge besökte jag också huvudkontoret i Marieberg där det fortfarande fanns några anställda kvar, trots att byggnaden höll på att renoveras. Jag besökte även landsarkiven i Uppsala och Göteborg samt Krigsarkivet som alla är en del av Riksarkivet. Jag besökte andra arkiv och

fick höra om deras verksamhet, bl.a. Stockholms läns landstingsarkiv, Uppsala stadsarkiv, Danderyds kommunarkiv, Regeringskansliets arkiv och Kungliga bibliotekets handskriftssamling.

Praktik

Trots att min vistelse organiserades inom ramen för Nordiskt tjänste-

mannautbyte fungerade jag egentligen som praktikant. Under min vistelse träffade jag personal från Riksarkivet och andra arkiv som berättade för mig om sina projekt och jag fick en introduktion till det arbete som utförs vid arkiven idag. Som exempel kan jag nämna organisation och administration av Riksarkivet, enskilda arkiv, tillsyn och rådgivning, leverans av pappersarkiv, bevarande, forskning i arkiven, elektronisk arkivering, gallring, förvaltning av forskarsal och allmänhetens tillgång till arkivhandlingar.

Lärdomsrik och rolig upplevelse

Vistelsen vid Riksarkivet var mycket lärorik. Riksarkiven i Sverige och Island har ungefär samma uppgifter och det är intressant att jämföra verksamheterna. Dessa erfarenheter kommer jag att kunna använda i framtiden i mitt jobb vid Islands nationalarkiv. Vidare har det varit oerhört betydelsefullt att ha lärt känna Sveriges främsta experter inom arkivering. De kan jag kontakta och be om råd när det behövs. Jag lärde också känna Stockholm ordentligt och nu har det blivit en av mina favoritstäder i världen. Min kollega Håkan Lövblad har introducerat mig i svensk kultur, bl.a. surströmming och bandymatcher där man dricker glögg i halvtidspausen. Jag anser också att mina svenskkunskaper har blivit bättre.

Därför kan jag utan tvekan rekommendera nordiskt tjänstemannautbyte, både i syfte att understödja facklig kompetens och för att lära känna nya miljöer och nya människor. Närmare information om nordiskt tjänstemannautbyte finns på Nordiska ministerrådets webbplats www.norden.org.

Författaren är avdelningschef för tillsyn och rådgivning, Islands Nationalarkiv.

Ny debat række på Rigsarkivet: Fortid-fremtid – tur/retur

Julie Avery

Rigsarkivet har lanceret en ny debat række: *Fortid-fremtid – tur/retur*. Den skal sætte aktuelle, samfundsrelevante emner med rødder i dansk historie på dagsordenen og samtidig medvirke til, at Rigsarkivet bliver mere synlig som katalysator for samfundsdebatten.

Den 10. maj åbnede Rigsarkivet dørene til det første debatarrangement i debat rækken: *Fortid-fremtid – tur/retur*. Her krydsede kulturminister Bertel Haarder klinger med professor Garbi Schmidt og rektor Stefan Hermann. De debatterede kulturministerens forslag til en Danmarks-kanon under emnet: *Danmarkskanon – hvorfor og hvordan?*

Rigsarkivet vil fremover to gange om året invitere udvalgte meningsdannere, historikere, forskere og politikere til et debatpanel og åbne dørene til dette nye mødeforum. Alle interesserede er velkomne – også pressen, som blev inviteret til det første debatarrangement og skrev om det efterfølgende. Det er Rigsarkivets direktion og teamet bag debat rækken, professor dr. phil. Birgitte Possing samt kommunikationskonsulent Julie Avery, der planlægger og leder arrangementerne.

Rigsarkivar Asbjørn Hellum forklarer, hvilke tanker, der ligger bag det nye tiltag: "Arkiver i almindelighed og Rigsarkivet i særdeleshed

■ Den 10. maj holdt Rigsarkivet et debatarrangement om kulturminister Bertel Haarders forslag om en Danmarks kanon. Her ses han i debat med professor Garbi Schmidt.

Foto: Ane Würtz Lauridsen, Rigsarkivet.

tager vare på den arkivalske dokumentation af samfundet og udviklingen. Den giver vi politikere, borgere, medier og andre lige adgang

til – både fysisk og digitalt. Dermed er Rigsarkivet en katalysator for samfundsdebatten, og er med til at kvalificere og sikre en fri fortolkning

■ Professor dr. phil. Birgitte Possing, der også stod for arrangementet, var ordstyrer til debatten med Kulturministeren. Foto: Ane Würtz Lauridsen, Rigsarkivet.

af historien samt fremme demokratisk debat om forudsætningerne for og udviklingen af nutidens samfund. Vi ville dog gerne gøre noget mere aktivt og med lanceringen af debat-rækken *Fortid-fremtid – tur/retur*, er vi inde og programsætte aktuelle, samfundsrelevante emner som har rødder i dansk historie. På den måde bliver Rigsarkivet i højere grad end før katalysator for samfundsdebatten og er med til at bygge bro mellem fortid, nutid og fremtid.”

Debat om det særligt danske: Danmarkskanon – hvorfor og hvordan?

Kulturministerens forslag til en Danmarkskanon blev valgt som det første emne til debat-rækken *Fortid-fremtid – tur/retur*. Det særligt danske og danske værdier er aktuelle emner, der nyder stor interesse både i befolkningen, hos politikerne og i medierne. Det skyldes forskellige samfundsmæssige og politiske tendenser, som ikke vil blive uddybet her. Samtidig blev det vurderet, at Rigsarkivets debat kunne fungere som en optakt til Kulturministeriets Danmarkskanon kampagne, der blev sat i gang den 30. maj på sitet www.danmarkskanon.dk – ikke som en ukritisk optakt, men som en mulighed for at alle interesse-rede kunne diskutere tankerne bag en Danmarkskanon, hvad behovet er for en kanon, hvem der skal bestemme, hvad den skal indeholde, og hvad den skal bruges til. Sidenhen er Kulturministeriets kampagne skudt i gang på www.danmarkskanon.dk, og alle kan bidrage med deres forslag under #dkkanon.

Kulturminister Bertel Haarder fortalte om tankerne bag en Danmarkskanon: ”Jeg synes, det er vigtigt, at vi i Danmark kender det kulturelle fundament, vi står på. Alt for meget af det, vi gør, er indforstået, og vi kender ikke selv baggrunden for, hvorfor vi lever og agerer, som vi gør. Når vi kender baggrunden for vores traditioner og værdier, kan vi have en meningsfuld diskussion om, hvad vi vil bringe videre til kommende

Manden, der flyttede Rigsarkivet flere gange

Udviklingstræk i Rigsarkivet

Af Jørgen Mikkelsen
Leon Jespersen

Flere artikler i Nordisk Arkivnyt har vist, at nordiske arkivvæsener i disse år rammes af besparelser. I Danmark sker det under navn af omprioriteringsbidrag – det vil sige penge, der skal bruges til andre formål. Besparelser kan opfattes som generende, ødelæggende eller udfordrende, afhængig af synsvinkel. I en sådan situation kan et historisk perspektiv være meget nyttigt. Da arkivregistrator Hans C. Christensen efter 44 år i Rigsarkivet gik på pension i sommeren 2016, benyttede artiklens forfatter lejligheden til at interviewe ham om, hvordan han har oplevet udviklingen i arkivet siden 1970'erne. Hans Christensen har to gange været med til at flytte en stor del af Rigsarkivets samlinger og været aktør i og vidne til mange andre gennemgribende forandringer, der har ændret Rigsarkivets profil både udadtil og indadtil.

Beskedne rammer i 1970'erne

Da Hans Christensen blev ansat som læsesalsbetjent i 1972, var det et arkivvæsen, der fungerede inden for beskedne rammer. Som medarbejder måtte man f.eks. aflevere en nedslidt blyantstump, hver gang man ønskede at få en ny blyant. Og magasinerne var kun oplyst af to 100 watt-pærer i hvert magasinafsnit, så det var nødvendigt at supplere med håndlygter og pandelamper for at kunne orientere sig. I øvrigt havde

■ Hans C. Christensen i højlagermagasin på Kalvebod Brygge. Foto: Torben Eskerod.

Rigsarkivet efter sigende fået loftspærerne foræret under 2. verdenskrig af en af de centrale myndigheder, som ønskede at undgå, at de faldt i tyskernes hænder.

Rigsarkivet rådede heller ikke over egen bil, da Hans Christensen blev ansat. Når der var brug for arkivalier fra et af fjernmagasinerne andre steder i København, blev disse hentet med en taxa. Men da mange arkivalier var beskidte, og taxachaufførerne derfor ofte måtte rengøre sæderne efter en kørsel for Rigsarkivet, blev det til sidst for meget for taxaselskaberne.

De krævede simpelthen et smudstilæg, hvis de skulle fortsætte med at køre for arkivvæsenet! Rigsarkivet nægtede at betale, og konsekvensen blev, at arkivet anskaffede et "Folkevognsrugbrød" i 1973. Siden da er der vist næppe gået mange arbejdsdage, uden at en eller flere af Rigsarkivets biler har været ude på vejene.

I dag indhentes arkivarerne af deres altid nærværende mobiltelefon. Anderledes i 1972. Her fandtes der kun telefoner på ganske få kontorer. Ellers var man henvist til fælles telefoner på gangene, og undertiden

■ Hans C. Christensen "skyder" strekkodede arkivalier. Foto: Leon Jespersen.

skred en omkostningsbevidst telefonist ind over for private samtaler, der udviklede sig.

Fra locatur over registratur til database

I Hans Christensens tid som læsesalsbetjent i 1970'erne blev de enkelte arkivpakker og -bind lokaliseret visuelt. Dengang stod arkivalierne i vidt forskellige indpakninger på hylderne og kunne identificeres på deres udseende. Desuden vidste erfarne betjente, hvor i huset de skulle orientere sig for at finde arkivalier fra en bestemt myndighed. Det kunne f.eks. være i reolen til venstre for brandmuren.

Men i 1970'erne begyndte udviklingen fra locatur til registratur. I første omgang blev de hidtidige – ofte ganske summariske – sedler vedrørende arkivernes omfang og indhold suppleret af en generalregistratur, hvor de enkelte arkivaliers præcise placering på etage, fag og hylde var angivet. Dog havde man desværre ikke taget højde for, hvor ofte det er nødvendigt at flytte rundt på arkivalier, så i løbet af få år blev den fine, dupliserede generalregistratur delvis forældet. I Rigsarkivets 2. afdeling (forgænger for den senere Bevarings- og Kassationsafdeling), der havde ansvaret for accessionen af nye arkivalier, gik man derfor hurtigt over til at registrere arkivopstillingen på kartotekskort. For når oplysningerne på et kort ikke længere var gyldige, kunne man bare fjerne kortet og erstatte det med et nyt. Så-

dan klarede man sig i mange år. For ganske vist fik det statslige danske arkivvæsen en database i begyndelsen af 1990'erne, men det var først omkring 2000, at man for alvor begyndte at registrere de enkelte arkivpakker og deres placering.

De gamle magasiners særheder

Det har aldrig været nogen let opgave at transportere arkivalier fra magasin til læsesal på Rigsarkivet. Der skete dog en væsentlig lettelse i 1972, hvor man tog en ny elevator i brug, så der herefter var to elevatorer i den lange hovedbygning, som dengang både rummede magasin, læsesal og kontorer. Forud for etableringen af den nye elevator havde en mand slået hul i gulvet de fornødne steder i bygningen med en 25 kg tung forhammer. Men desværre blev hullet kun nødtørftigt afskærmet, og det havde nær kostet en intetanende nattevagt livet.

Den nye elevator forbedrede ganske vist ekspeditionstiderne, men der gik stadigvæk meget tid med håndtering af brugernes bestillinger. Hvis en læsesalgæst ønskede at se en bestemt sag, var det nemlig endnu i 1980'erne almindelig praksis, at betjentene tog den pågældende sag ud af æsken i stedet for at udlevere hele æsken. Baggrunden var den simple, at man ville spare plads på de små ekspeditionsvogne. Dette problem kom man ud over, da Rigsarkivet anskaffede sig burvogne, der hver kan rumme ca. fem hyldemeter arkivalier.

I de sidste ca. 10 år har Rigsarkivet benyttet dataloggere, der løbende har registreret de enkelte magasiners temperatur og fugtighed og derved gjort det muligt at skride ind, hvis klimaet i magasinerne udvikler sig uheldigt. Tidligere blev magasinerne styret af mere primitive mekanismer. Et godt eksempel er Søkvæsthuset – en bygning fra 1754, der tidligere bl.a. har været brugt som hospital for personer fra flåden, men tjente som fjernmagasin for Rigsarkivet gennem en stor del af 1900-tallet. Her kunne der være iskoldt om vinteren og dræbende varmt om sommeren. Men da Søkvæsthuset blev tømt for arkivalier i begyndelsen af 1980'erne, viste det sig, at papirernes tilstand var forbløffende god. "Fastlandsklimaet" havde nemlig haft en stærkt hæmmende virkning på svampefloraen.

Et af de andre fjernmagasiner lå i et gammelt ostelager. Længe efter, at arkivalierne i disse lokaler blev flyttet til et andet magasin, afgav de en særlig duft. Det lød heller ikke særligt betryggende, da Rigsarkivet lejede sig ind på en forbrændingsanstalt på Amager, men til alt held skete der ikke nogle fatale ombytninger af bevaringsværdige og kassable materialer, mens arkivet holdt til på dette sted – dvs. indtil begyndelsen af 1980'erne, hvor Rigsarkivet lejede en stor lagerhal i Glostrup, ca. 20 km fra København, med plads til ca. 150 hyldekilometer arkivalier. Hans Christensen var en af nøglepersonerne ved overflytningen af arkivalier fra de hidtidige fjernmagasiner til Glostrup, og han husker, at gulfjælene i Søkvæsthuset rettede sig op, efterhånden som lokalerne blev tømt for den tunge kulturarv.

En aften og nat ti år senere kom Hans Christensen – sammen med den dengang nytiltrådte rigsarkivar Johan Peter Noack og ca. 20 andre medarbejdere ved Rigsarkivet – på en ganske anderledes flytteopgave. Proviantsgården – den fløj af Rigsarkivets bygning på Slotsholmen, der nu rummer arkivets læsesal og en del af Folketingets kontorer – stod i flammer, og det gjaldt derfor om i

hast at fjerne de arkivalier, som var nærmest arnestedet. Til alt held slap Rigsarkivet med skrækken. Mens en del af parlamentarikernes kontorer udbrændte totalt, overlevede alle arkivalierne.

Den store flytning til Kalvebod Brygge

Allerede inden det statslige arkivvæsen i midten af 1990'erne påbegyndte en massiv indsats for at indsamle statslige papirarkivalier frem til ca. 1980, stod det klart, at Rigsarkivet havde behov for et større magasin end hallen i Glostrup. Efter mange heftige politiske debatter endte det med, at der blev opført et nyt, klimastyret magasin på Kalvebod Brygge, ganske tæt ved Københavns Hovedbanegård, med plads til ca. 390 km arkivalier. Umiddelbart efter indvielsen d. 7. september 2009 begyndte man at overflytte arkivalier fra Glostrup, og ifølge Statens Arkivers årsberetning for dette år, havde man allerede efter tre måneders arbejde overført op mod 300.000 æsker. Da det to år senere blev besluttet at sammenlægge Rigsarkivet og Landsarkivet for Sjælland, begyndte en ny flytteproces, som omfattede de mere end 40 km arkivalier, der var opstillet på landsarkivets adresse. Langt den største del af disse dokumenter er endt på Kalvebod Brygge. De mest efterspurgte arkivserier er dog opstillet i Rigsarkivets hovedbygning på Slotsholmen. Samtidig har Rigsarkivet i de seneste år modtaget papirarkivalier som aldrig før. Hans Christensen, der haft hovedansvaret for Rigsarkivets accession i mere end 20 år, var alene i 2015 med til at tage imod næsten 11 km arkivalier.

Indflytningen af arkivalier til Kalvebod Brygge, der blev ledet af chefkonsulent August Eriksen, kan nærmest sammenlignes med en militær operation. Alle arkivalier blev pakket i standardiserede arkivæsker og forsynet med stregkoder, så den tidligere genfindning, som i høj grad byggede på visuel genkendelse, blev erstattet af stregkoder, der angiver lokale, reolfag og hylder. Herefter kan man så at sige spille bold

med arkivalierne; de vil altid kunne genfindes via stregkodning og "skydning". At der var styr på flytningen, fremgår bl.a. af det faktum, at man ved afslutningen af flytningen fra Glostrup i april 2011 kun var nødsaget til at efterlyse to pakker af de omkring 2 millioner pakker, der havde været på rejse. I øvrigt fandt man senere en plausibel forklaring på de to pakkers forsvinden. Den ene af dem havde vist aldrig eksisteret i virkeligheden, men var blot registreret som en "dummy". Hans Christensen havde en helt central rolle i denne flytning, og i forbindelse med projektet udarbejdede han et regneark med en nøjagtig registrering af, hvilke hylder der er henholdsvis ledige og fyldte. Det har siden vist sig særdeles nyttigt til magasinstyring.

Styring og kontrol

Rigsarkivet har i Hans Christensens tjenestetid udviklet sig til en myndighed, der gennem styring og kontrol har effektiviseret sin virksomhed. Det ses på alle planer.

For et halvt hundrede år siden modtog Rigsarkivet kun de arkivalier, som offentlige myndigheder selv ønskede at aflevere. Det kunne være f.eks. være en række af journalsager, mens myndigheden ønskede at beholde søgemidlerne til sagerne. Med andre ord modtog Rigsarkivet da kun en død kapital. I dag reguleres myndigheders aflevering nøje af aktivitetsplaner, der præciserer, hvad der skal afleveres hvornår og hvordan.

Hans Christensens regneark viser, hvor der er plads i de nye magasiner. Enhver pakke, der modtages, er forsynet med en etiket med stregkode, der angiver pakkens præcise placering. Man kan siden følge alle pakkens bevægelser, svarende til postvæsenets track and trace.

Hans Christensen har roligt og med humor fortalt om hele denne udvikling, som han har levet tæt med. Forholdet har ændret sig radikalt, ikke blot til myndighederne men også til brugerne. For i takt med, at der blev afleveret stadigt flere og yngre arkivalier, voksede publikums efterspørgsel, så der blev be-

■ Som kontrollant af myndighedernes afleveringer er det vigtigt, at man både kan udvise fasthed og smidighed. Hans Christensen fik behov for sidstnævnte, da han så, at Tinglysningssretten havde anbragt alle deres tingbogsblade (registreringer af ejendomshandler m.m.) i specialfremstillede æsker. Gennem mange årtier har arkivvæsenet kun accepteret arkivæsker efter Rigsarkivets model. Men Tinglysningssrettens æsker blev godkendt, da tingbogsbladene har et fysisk format, der ikke egner sig til nogle af de æsketyper, Rigsarkivet normalt anvender, og da der var plads til en af de reglementerede etiketter på hver side af de hvide æsker. Foto: Jørgen Mikkelsen.

hov for at forøge læsesalskapaciteten. Men aldrig så snart var læsesalene blevet udvidet, før publikum "blev væk" eller rettere sagt benyttede de digitaliserede arkivalier, som Rigsarkivet lagde ud på nettet. Den digitale læsesal er nu blevet langt den største, og den har ikke lukketider. Politikerne krav om besparelser har derimod ført til, at Rigsarkivet flere gange har følt sig nødsaget til at indskrænke åbningstiden på de fysiske læsesale. Og på læsesalene bruger kunderne en stadigt større del af deres tid til at affotografere eller scanne de dokumenter, som muligvis kunne være af interesse for dem. Når de er kommet hjem, kan se så i ro og mag sidde og sortere i "dagens høst".

Skribenterne er arkivarer og seniorforskere ved Rigsarkivet, København.

Årets historiske bog

Leon Jespersen

Hvert år stemmes der i Danmark om årets historiske bog blandt fem nominerede. Resultatet af afstemningen om årets historiske bog 2015 forelå i 2016, og prisen blev overrakt den 9. april under Historiske Dage i København. Næsten 2900 havde stemt, hvilket var flere end de foregående år. Prisen er på 35.000 kr. og uddeles af Dansk Historisk Fællesråd. Vinderen blev "Dansk skolehistorie – Hverdag, vilkår og visioner gennem 500 år", bd. 1–5, red. af Charlotte Appel og Ning de Coninck-Smith. Udover skolehistorien var der nomineret en bog om Vietnamkrigen, om kvinders valgret 1915, om Waffen SS og om "Tyven" (manden der stjal guldhornene). At et 5-bindsværk på ca. 2.250 sider om dansk skolehistorie fik de fleste stemmer blandt disse nominerede bøger kan måske overraske lidt.

Formanden for nomineringsjuryen, Poul Porskær Poulsen, fremhævede, at forfatterne var gode til at tage udgangspunkt i elever, forældre og læreres fortællinger om skolen før og nu og at knytte de personlige fortællinger til den store skolepolitiske diskussion, hvilket gør formidlingen både nærværende og relevant. Også værkets nutidsrelevans og forfatternes engagement blev fremhævet. Værket er skrevet af 12 forfattere. Heraf kommer tre fra Rigsarkivet: Pernille Sonne, Erik Nørr og Christian Larsen.

Det er ikke første gang, at ansatte ved Rigsarkivet har vundet prisen som årets historiske bog. To år tidligere vandt bogen "Forbrydelsens ansigt", skrevet af Poul Duedahl, Gitte Bergendorff Høstbo og Peter Wodskou Christensen. Peter Wodskou Christensen er ansat ved Rigsarkivet, København. "Forbrydel-

■ Tre af Skolehistoriens forfattere: fra venstre arkivar og seniorforsker Christian Larsen, arkivar Pernille Sonne og fhv. arkivar og seniorforsker Erik Nørr, alle fra Rigsarkivet, København. Foto: Leon Jespersen.

sens ansigt" bringer en række portrætfotos af forbrydere, hovedsagelig fra sidste halvdel af 1800-tallet. Politifotografens billeder findes i Rigsarkivet, og forfatterne har opsporet og nedfældet deres levnedsløb.

Prisen blev af nomineringskomiteen begrundet med "Over mere end 100 år kigger de os lige i øjnene, forbryderne. Nogle undse-

elige og generte, andre opsætsige og udfordrende. Det er fascinerende billeder, og skønt man godt kan se, at det er gamle billeder, og personerne er fra 1800-årene, så ligner de jo på mange måder ganske almindelige mennesker, som man også ser dem i dag. Det er om disse forbryderbilleder, denne fremragende bog handler, men det er også en række spændende historier om mennesker i 1800-årene og begyndelsen af 1900-årene, der på forskellige måde kom i politiets søgelys og endte foran politifotografens linse. Kriminalhistorie, når det er bedst."

■ De tre prismodtagere i 2013. Fra venstre: Gitte Bergendorff Høstbo, Poul Duedahl og Peter Wodskou Christensen.

Foto: Tina Søndergaard Woller.

<http://www.historie-online.dk/nyt/boger/aaretsbog/13.htm>

<http://www.dr.dk/nyheder/kultur/historie/gigantvaerk-om-dansk-skolehistorie>

Kommunerne har fået bedre styr på arkiverne

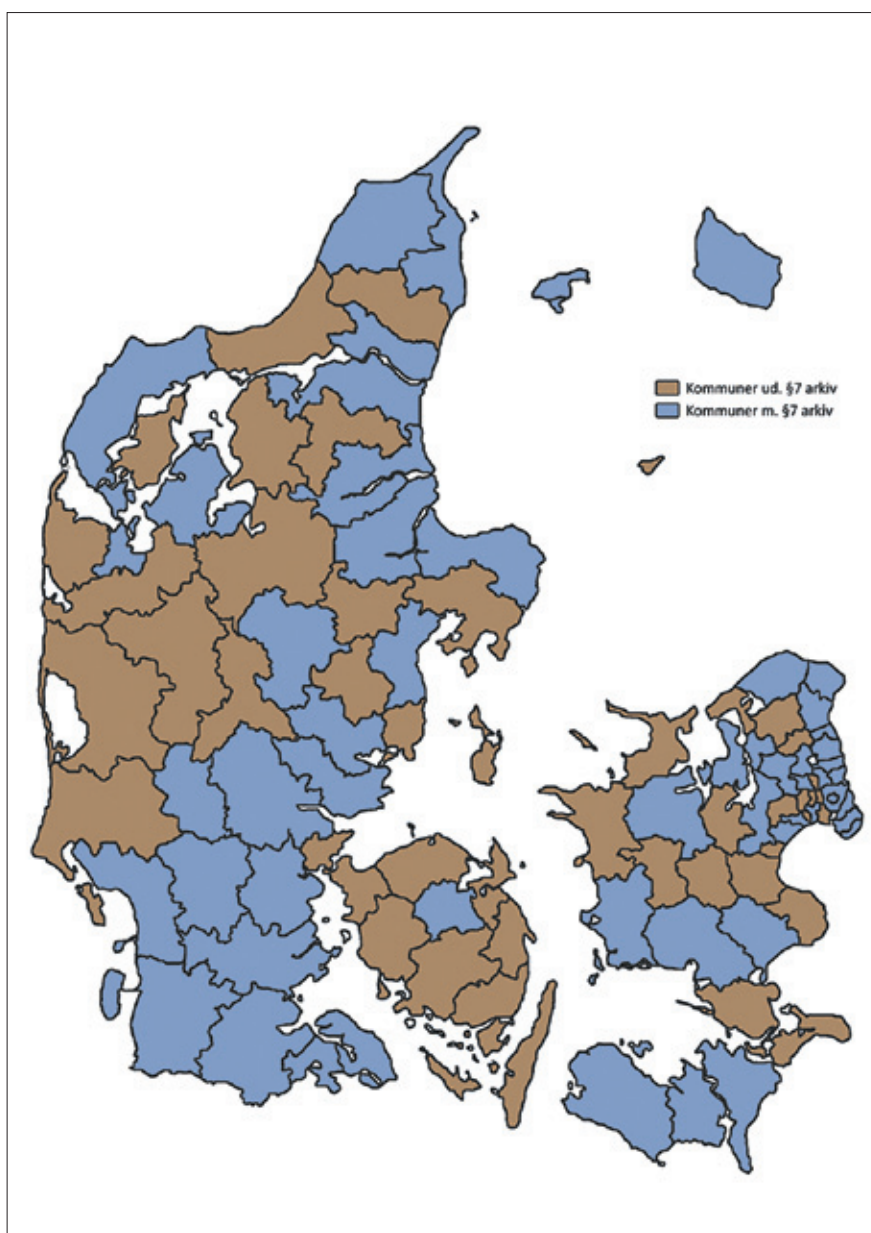
Christian Larsen

Det kommunale landskab i Danmark har de sidste 5-6 år været under forandring. Siden dannelsen af institutionen Udbetaling Danmark i 2010 er en række sagsområder overført fra kommunerne til institutionen, f.eks. sager om folkepension, familieydelse og boligstøtte. I 2014 blev kommunernes sager om godkendelse og tilsyn med sociale tilbud for udsatte børn og unge forankret i fem socialtilsyn. Og i 2015 blev de 85 kommunale beredskaber (brandvæsener) samlet i 23 større enheder.

Samtidig er det kommunale it-landskab i opbrud. Kommunerne er i gang med at bryde firmaet KMD's (tidligere Kommunedata) monopol på levering af kommunale it-systemer, ligesom de har oprettet selskabet KOMBIT til at stå for nye, billigere it-løsninger. Dette sker også som led i de fælleskommunale digitaliseringsstrategier, hvor indsatsen bl.a. retter sig mod øget konkurrenceudsættelse og digitalisering. Kommunerne er stort set digitale i dag, men det betyder også, at der kan være risiko for, at de papirarkivalier, som stadig er i behold hos kommunerne, bliver glemt.

Kommunetilsyn 2015

Rigsarkivet fører tilsyn med kommunernes opbevaring af data og dokumenter ca. hvert 5. år. Formålet er at sikre, at alle relevante it-systemer bli-

■ Siden kommunetilsynet i 2008 har kommunerne oprettet 19 nye § 7-arkiver ("stadsarkiver"), så der nu er 52 arkiver, som Rigsarkivet samarbejder med ved tilsynene.

Kort: Carsten Graakjær.

ver arkiveret, og at kommunens papirarkivalier opbevares på betryggende vis. Det første tilsyn blev afholdt forud for kommunal- og strukturreformen 2007. Rigsarkivet gennemførte i 2008 det andet tilsyn med de nye kommuner. Det havde bl.a. til hensigt at afklare kommunalreformens konsekvenser for arkiverne i de enkelte kommuner og fulgte således op på tilsynet forud for kommunalreformen. Det tredje tilsyn blev iværksat i 2010 og skulle sikre, at alle kommuner havde valgt et offentligt arkiv at aflevere bevaringspligtige data til, og at afleveringsmodne data fra enkeltkommunale systemer blev afleveret til et offentligt arkiv.

Formålet med Rigsarkivets tilsyn 2015 var at følge op på tidligere tilsyn og afklare, 1) om alle relevante it-systemer bliver arkiveret, og 2) hvilke papirarkivalier der er i behold i kommunerne, og om de opbevares på betryggende vis. Endvidere skulle tilsynet 3) indsamle oplysninger om nye it-systemer til brug for udarbejdelse af nye bevarings- og kassationsbestemmelser for kommuner.

Tilsynet havde form af et web-baseret spørgeskema, hvor kommunerne skulle indtaste oplysninger om deres papirarkiver både på rådhuset og hos kommunens institutioner. Kommunerne skulle også indberette de it-systemer, som de anvender efter 1. januar 2007, og de it-systemer, som deres forgængere anvendte før 1. januar 2007. Desuden skulle kommunerne angive, om de opbevarer bevaringspligtigt materiale på fællesdrev, intranet m.v.

Tilsynets hovedresultater

Kommunerne er generelt gode til at sikre, at it-systemer med bevaringspligtige data og dokumenter ikke bliver slettet inden arkivering. Tilsynet har også vist, at papirarkiverne bliver opbevaret under betryggende forhold i de fleste kommuner. Det er meget væsentligt, da kommunernes arkiver rummer dokumentationen af kommunens aktiviteter, og da arkiverne er en del af danskernes fælles, skriftlige hukommelse. Det er i

arkiverne, at man finder de originale kilder til lokalsamfundets udvikling både i tekst, billeder og tal, og her finder man også historier om høj og lav, om hverdagsliv og Danmarkshistoriens store begivenheder i et lokalt perspektiv.

Tilsynet har medvirket til, at kommunerne skulle tage stilling til arkivstrategi for deres bevaringspligtige papirarkivalier og it-systemer. Det betyder, at kommunerne aktivt har skullet forholde sig til kommunens arkivforhold. Et par steder har det medført, at kommunen har oprettet et § 7-arkiv ("stadsarkiv"), så der nu er 52 § 7-arkiver.

Som noget nyt aflagde Rigsarkivet fysiske tilsynsbesøg hos en række udvalgte kommuner rundt om i Danmark. Disse besøg viste sig frugtbare både for den besøgte kommune og for Rigsarkivet. De gav nemlig mulighed for en tættere tilsyns- og vejledningsvirksomhed over for den enkelte kommune end ved et web-baseret tilsyn.

Såvel kommunerne som Rigsarkivet har fået overblik over de 125 kilometer bevaringspligtige papirarkivalier, som er i varetægt hos kommunerne, og som er gået eller vil gå ud af administrativ brug. Der er kun rapporteret om få uhjemlede kassationer, dvs. kassationer uden hjemmel i arkivlovgivningen. Tilsynet betød også en kortlægning af arkivforholdene hos institutionerne, som i høj grad har papirarkiver og stadig danner papirdokumenter. Her kan de mange igangværende sammenlægninger af mindre institutioner til større enheder medføre risiko for, at bevaringspligtige arkivalier kan gå tabt, fordi der ikke er opmærksomhed på arkivpligten. Endelig blev der sat fokus på papirarkivaliernes opbevaringsforhold, hvor det generelle billede er, at kommunernes arkivkaler er tilfredsstillende.

For it-systemernes vedkommende fokuserede tilsynet på, at systemer med bevaringspligtige data og dokumenter bliver afleveret, inden der skal foretages sletning efter anmeldelsen til Datatilsynet, og at kom-

munerne følger op på de systemer, hvor sletningsfristen er overskredet. Tilsynet har også givet Rigsarkivet viden om, hvad der er sket med de tidligere kommuners it-systemer. Langt hovedparten er afleveret eller konverteret ind i den nye kommunes systemer; kun meget få systemer fra forgængerne synes at være gået tabt.

Endvidere har tilsynet fokuseret på de bevaringspligtige data og dokumenter, som opbevares på fællesdrev, intranet m.v., og på kommunens forpligtelse til at sikre arkivering af dette materiale. Dette har medført, at en del kommuner har iværksat forskellige tiltag, f.eks. indskærpet procedurer om brug af ESDH, flytning af data fra drev til ESDH-system eller nedlukning af fællesdrev.

Rigsarkivet har også i forbindelse med tilsynet indsamlet oplysninger om den digitale sagsdannelse i de nuværende kommuner, som skal anvendes ved udarbejdelsen af nye kommunale bevarings- og kassationsbestemmelser i 2016.

Rigsarkivet har i foråret 2016 udarbejdet en afrapportering af tilsynet, som findes på Rigsarkivets hjemmeside. Den indeholder en række anbefalinger dels til kommunernes varetagelse af arkivmæssige hensyn, dels til Rigsarkivets tilsynsvirksomhed over for kommunerne.

Skribenten er arkivar i området Myndighedsdokumentation og forskningsdata i Rigsarkivet.

“Man borde också kunna ge inblickar i själva innehållet...”

– intervju med en frivilligarbetare

Pertti Hakala

Crowdsourcingen, värvandet av frivilliga för gratisinsatser till fromma för finska Riksarkivet, har rätt nyligen börjat ägnas mer uppmärksamhet och verksamheten söker ännu sina former. Nordisk Arkivnyts redaktör har talat med en pionjär på detta område vars diskreta mångåriga verksamhet blev noterad i samband med Arkivens Dag år 2013. Före datadirektören vid finska utrikesministeriet, utrikesrådet Martti Favorin fick några frågor om vad han egentligen gör under sina tränga arbetspass vid ett undanskymt bord i Riksarkivets läsesal för mikrofilmer. Martti Favorin, som redan i sju år förtecknat viktiga privatarkiv i Riksarkivet, gav följande svar:

”Jag har varit pensionär sedan år 2005. Efter pensioneringen utgav jag först ca 1 000 sidor i tryck utöver tidigare ca 4 000, men sedan började åren tynga och det gällde att hitta på något annat. Eftersom min läggning är sådan att jag måste göra något meningsfullt i stället för att t.ex. spela golf kom jag helt själv på detta. Idén fick jag efter studium av generalkatalogen över privatarkiven i Riksarkivet, där sidan om professor Gunnar Suolahtis arkiv redan i decennier uppgett att “arbetet med förteckningen pågår”. Jag beslöt mig för att producera denna förteckning. Arbetet vidtog år 2009, om jag minns rätt.

■ Martti Favorin lämnade sitt arbetsbord för en stund för fotografering i Riksarkivets gamla forskarsal.

Foto: Marko Oja/Riksarkivet.

Då det första arkivet var färdigt vände jag mig till enhetschefen Marja Pohjola, som svarade för privatarkiven, och bad om ett nytt uppdrag. Hon kände till flera arkiv som antingen blivit förtecknade på ett bristfälligt sätt eller, av ett eller annat skäl, lämnade på hälft. Jag tog först itu med ordnandet och förtecknandet av hela arkiv, dock på ett sätt som inte gjorde källhänvisningarna i tidigare forskning ogiltiga. Det fanns också uppordnade arkiv som inte försetts med detaljerade förteckningar över brevväxlingen av det slag som det tidigare fanns tid för. Jag fick även ordna ett arkiv som alldeles nyligen blivit mottaget av Riksarkivet.

Arbetet kändes meningsfullt, också därför att det första arkiv som jag tog itu med var Finlands mest betydande utrikesminister och diplomat Carl Enckells (1876–1959, red.) arkiv. Även om jag är rätt förtrogen med Finlands historia gjorde de privata handlingarna i arkivet de tunga åren då Finland blev självständigt och ‘farans år’ efter våra senaste krig 1939–1945 på ett helt annat sätt konkreta och levande. Min före religionslärares och sedermera framstående biskops stora arkiv gav konkreta inblickar i biskoparnas och hela kyrkans verksamhet. Nu har jag förtecknat flera brevsamlingar som ansluter sig till den s.k. förtrycksperioden 1899–1917 (en period av ryska

unifieringssträvanden i Finland, red.) och ger fördjupande inblickar i de ytterst motstridiga känslor som präglade denna tid. Å andra sidan visar det sig ibland att t.o.m. mycket betydande personers arkiv innehåller överraskande litet av intresse. – Det detektivarbete som identifierandet av namn ibland kräver är en intressant sida av arbetet.

I mitt förteckningsarbete har jag varit nog så detaljerad, vilket förstås gör det lättare att använda ifrågasvarande arkiv. Utvecklingen har på detta område redan länge varit motsägelsefull. Av arbetsekonomiska skäl finns det inte längre tid för detaljerade presentationer av arkiven.

Å andra sidan strävar forskarna efter allt större effektivitet och snabbhet vid sökandet av den källa som de är ute efter, vilket adb-epoken vant dem vid. Det anspråkslösa syftet med mitt arbete är bara att överbrygga denna motsättning utan några ställningstaganden i saken. Det slår mig ofta att det t.ex. i förteckningen över brevväxling inte räcker att bara ange brevskrivarens eller mottagarens namn och tidpunkt för brevet – man borde också kunna ge inblickar i själva innehållet. Även nu studerar jag en korrespondens där namnen inte säger något, medan innehållet däremot ofta är av stort intresse. Det syns inte i förteckningarna.

Mitt arbete har inte föranlett nämnvärda kommentarer. “Skulle arkivet bara ha varit i det skicket då jag behövde det” har visserligen någon konstaterat. Resultatet av arbetet är tack nog för mig, dvs. om jag är nöjd med det. Jag är tacksam för att jag får och kan utföra detta arbete. Hur länge jag fortsätter så här beror på mina krafter och min hälsa, och förstås också på om jag kommer på något annat meningsfullt att göra. Detta slags uppdrag är säkert av intresse också för andra friherrar (läs: pensionärer).”

Martti Kalevi Favorin (f. 24.1.1941)

Filosofie kandidat 1967, arkivassistent vid Riksarkivet 1965–1971, landsarkivarie vid Vasa landsarkiv 1971–1975, sektionschef och sedermera (1978) legationsråd vid Finlands utrikesministerium 1976–1987, byråchef för arkiv- och kanslibyrån och sedermera (1990) utrikesråd därstädes 1987–1995, datadirektör för linjen för dataförvaltning därstädes 1995–2005. Pensionerad. Har utgett flera lokalhistoriska arbeten (Mäntyharju, Sjundeå, Vederlax) och verk som belyser den statliga censuren och opinionsövervakningen i Finland 1939–1948 m.fl. Löjtnant i reserven.

Ålands landskapsarkiv får välbehövliga tilläggsutrymmen

■ Glada miner utanför magasinsannex i vardande. Ålands landskapsarkiv (inrättat 1978) har från första början varit inrymt i Självstyrelsegården, där även Ålands landskapsregering och lagting med tillhörande landskapsförvaltning verkar. Då flera andra planer på en utvidgning av Självstyrelsegården stannat på papperet är landskapsregeringen onekligen värd en eloge för att man på detta sätt valt att prioritera arkivets behov. Bristen på arkivutrymmen har länge varit kännbar. Bilden togs strax efter midsommar 2016. Text och foto: Pertti Hakala.

Originalmaterial som tillhört rysk generalguvernör i Finland hittades i Tyskland

Pertti Hakala

Unika originaldokument som i tiden tillhört generalguvernören i Finland Nikolaj Gerard (1838–1929) påträffades i Tyskland för ett år sedan. Innehavarna av materialet har ställt det till finska Riksarkivets förfogande för digitalisering. Det hittills okända materialet kan tillföra helt nya synvinklar beträffande tillkomsten av den finska parlamentsreformen 1906, de ryska truppernas myteri på Sveaborg samma år och tövädret 1905–1908 under den finsk-ryska rättskamp som inletts år 1899.

Detta privata arkivmaterial som innehafts av medlemmar av den ryska adelsätten Gerard anlände till Riksarkivet den 8 juni 2016 för digitalisering. Det har digitaliserats under sommaren och skall därefter returneras till Tyskland. En publikation på basis av materialet kommer att utges under Åbo bokmessa hösten 2017 då det självständiga Finland firar sitt 100-årsjubileum. Det digitaliserade materialet blir därefter fritt tillgängligt för envar via arkivverkets elektroniska databaser.

Materialet förvaras i tre arkivboxar, vilka innehåller bl.a. Nikolaj Gerards digra egenhändiga minnen där han berättar om sin tid i Finland, bevarad korrespondens och det sovjetiska utrikespass som han beviljades inför sin resa till Finland år 1923. Bland handlingarna finns också det utnämningens brev där kejsar

■ Sovjetiskt utrikespass för Nikolaj Gerard, utfärdat 1923. Foto: Finlands riksarkiv.

Nikolaj II utnämner Gerard till generalguvernör över det ryska storfurstendömet Finland.

Undantaget som bekräftade regeln

Nikolaj Gerard blev utnämnd till generalguvernör i Finland den 6 december 1905. Han var den enda av de ryska generalguvernörerna i Finland som inte var militär och i egenkap av liberalt sinnad jurist tog han parti för legalismen. Gerards period som generalguvernör (1905–1908) blev kort, men var av stor betydelse för den finska parlamentarismen.

Den nye generalguvernören anlände till Finland vid en tidpunkt när det ryska kejsardömet vacklade p.g.a. utbredda revolter efter nederlaget i det rysk-japanska kriget 1904–1905. I detta trängda läge återtog de kejsarliga beslut som fr.o.m. 1899 inskränkt Finlands autonomi. Ett tillfälle öppnade sig att genomdriva en parlamentsreform som i ett slag gjorde den finska enkammarlantdagen till den modernaste folkrepresentationen i världen: allmän rösträtt och valbarhet för varje finsk medborgare som fyllt 24 år infördes genom ett beslut som stadfästes av Nikolaj II den 20 juli 1906.

Att denna reform som beretts av det dåtida Finlands främsta statsman senator Leo Mechelin och en kommitté ledd av jurisprofessorn Robert Hermansson kunde genomföras så smidigt var till stor del den nye generalguvernörens förtjänst. Den första enkammarlantdagen öppnades 1907 av Gerard.

Gerard var med landet och landet med Gerard tillfreds.

Då kejsardömets svaghetstillstånd var över återupptogs den ryska unifiseringspolitiken, för Finlands del år 1908, och såväl Gerard som Mechelin fick gå. Gerard efterträddes av generalen Vladimir von Boeckman, vars förhållningssätt till Finland påminde om föregångarens. Också han erhöll avsked år 1909, och blev ersatt med Franz Albert Seyn som energiskt skulle driva kejsardömets intressen på bekostnad av det autonoma Finlands till år 1917.

I de ovan nämnda memoarerna beskriver Gerard sina känslor efter

■ Ryske generalguvernören i Finland, geheimerådet Nikolaj Gerards år 1905.

Foto: Wikimedia Commons.

avskedet: "Jag lämnade Finland med känslor av djup sympati för ett land som vi ännu då visste mycket litet om." Sympatierna var i hög grad ömsesidiga; den dåtida finska pressen innehöll tiotals artiklar med lov-

ordande omdömen beträffande den avgående generalguvernören.

Nikolaj Gerards tillvaro var efter bolsjevikrevolutionen synnerligen prekär. Han vände sig hösten 1922 till Finlands nyutnämnda sändebud i Moskva Antti Hackzell (de diplomatiska förbindelserna mellan Finland och Sovjet-Ryssland etablerades 1921) med en begäran om hjälp, som snabbt togs ad notam av den finska statsledningen. Gerard och efterträdaren von Boeckman inbjöds till Finland, och finska staten svarade för deras uppehälle på Karelska Näset fram till år 1929. Nikolaj Gerards efterlevande slog sig sedermera ner i bl.a. Tyskland och Frankrike.

För mer uppgifter om sistnämnda skede, se Pertti Hakala, *De omhändertagna* i *Historisk Tidskrift för Finland* 2006, s. 35, <http://ojs.tsv.fi/index.php/htf/issue/viewIssue/3477/56>.

Den första Ta med dig din historia-dagen arrangerades i Ikalis

**Tomi Ahoranta
Markku Mäenpää**

Riksarkivet deltar som enda företrädare för Finland i det europeiska projektet Community as Opportunity (CO:OP) som involverar 17 arkiv och universitet från 11 länder. (Norden företräds också av svenska Riksarkivet.) Projektet genomförs 2015–2018.

Projektet har flera syften, av vilka det främsta är att underlätta digitalisering, tillgängliggörande, beskriv-

ning och långtidsförvaring av historiskt material i privatpersoners ägo via den europeiska Topotek-plattformen (som tagits fram för projektet, www.topotheque.eu). Avsikten är också att utreda yngre användargrupperns erfarenheter av arkiv och dra nytta i praktisk verksamhet av de vunna erfarenheterna. Det tredje syftet är att utveckla lösningar som främjar det digitala materialets tillgänglighet och användbarhet.

För digitaliseringen av privat material inom ramen för projektet anskaffades fyra mobila digitalise-

ringsstationer, som möjliggör produktion av digitalt material som uppfyller Riksarkivets kvalitetskrav. Under innevarande år arrangeras fem digitaliseringstillfällen, och allmänheten får då tillgång till apparaturen för att kunna konvertera sitt material i digital form.

Den första digitaliseringsdagen genomfördes i Ikalis den 29 maj 2016, med det lokala Ikalis-Sällskapet som värd. Digitaliseringsdagen i den lokala hembygdsgården Ikaalisten Oma Tupa samlade totalt ca 25 personer, som alla bereddes tillfälle

■ På en av de bilder som digitaliserades i Ikalis hade man förevisat traktens första bil.

Foto: Ikalis-Sällskapet, Ikalis hembygdsarkiv, CC-BY-NC.

att digitalisera material. Som första steg digitaliserades det avtal som ingicks med vederbörande om överlåtelse av det digitala materialet. Där antecknades den nyttjarlicens som överlåtaren stannade för; bland alternativen fanns också "alla rättigheter är begänsade", vilket innebär att en användare kan ta del av bilder via Topoteket, men inte ladda ner dem för eget bruk. Flera Creative Commons-licenser stod även till förfogande, med CC-BY 4.0 som det rekommenderade alternativet. Material som fått CC-licens kan laddas ner från Topoteket för återanvändning. Materialets namn antecknades i överlåtelseavtalet i den form som överlåtaren förutsätter att man använder vid fortsatt bruk av materialet.

Under evenemanget skannades över 400 bilder och handlingar som anslöt sig till Ikalis historia. Till en del var det fråga om material som tillhörde Ikalis-Sällskapet, men deltagarna hämtade också egna fotografier och dokument.

Vi hade berett oss på digitalisering av främst diapositiv och fotografier. Behovet av tidskrävande digitalisering av torpkontrakt, bouppteckningar och lagfarter visade sig dock särskilt stort, och köerna blev långa framför den skanner som var avsedd för dylikt material. Det visade sig att många redan digitaliserat sina viktigaste fotografier och diapositiv, vilket vittnade om allmänt förekommande lagring i digital form.

Filerna som utgjorde resultatet av digitaliseringen lagrades först på Ikalis-Sällskapets egen server och kommer att publiceras i det egna lokala Topoteket för Ikalis. Aktiva medlemmar av sällskapet har åtagit sig att svara för uppdateringen av innehållet och tillfogandet av ytterligare bilder. Filerna lagras i Topoteket på en kartbädd, där var och en som är intresserad kan studera de objekt som ansluter sig till resp. område (t.ex. bilder av ett hus som förut varit beläget på platsen). Genom digitali-

sering och via egna lokala Topotek kan t.ex. hembygdsföreningarna ge släktforskare och forskare i lokalhistoria m.fl. intresserade tillgång till material som de inte tidigare kunnat ta del av.

För oss som företrädde Riksarkivet var det glädjande att se hur hängivet särskilt medlemmarna av Ikalis-Sällskapet gick in för digitalt bevarande och beskrivning av den egna hembygdens traditioner. Sakkunniga Ikalisbor hjälpte oss på många sätt under själva digitaliseringen. Det inom kort lanserade Ikalis-Topotekets framtid ter sig således ljus. De följande digitaliseringsdagarna kommer att äga rum under hösten i S:t Michel, Pikis och Mäntsälä.

Tomi Ahoranta är utvecklingschef och Markku Mäenpää specialsakkunnig vid Riksarkivet.

Ger föreningsarkiven en tillräckligt mångsidig bild av hur vårt medborgarsamhälle förändras?

Jussi Nuorteva

Patent- och registerstyrelsen i Finland publicerade i augusti 2016 en förteckning över de mer än 40 000 föreningar som man ämnar avlägsna från föreningsregistret eftersom de inte på över 20 år levererat de årsberättelser och bokslutsuppgifter som registret kräver. Föreningarna har beretts möjlighet att senast i januari 2017 meddela om verksamheten ännu fortsätter. Uppskattningsvis kommer högst en fjärdedel att göra det, medan de övriga upphört att verka för flera decennier sedan.

Styrelsens beslut är av yttersta intresse för Riksarkivet. De äldsta föreningarna är från det självständiga Finlands första tider, de yngsta från 1990-talet. De flesta har skött sina åligganden så länge verksamheten pågått och har försett Patent- och registerstyrelsen med erforderliga uppgifter. Enligt planerna skall materialet först gallras och därefter överföras till Riksarkivet. Förhandlingar har redan förts med Patent- och registerstyrelsen om uppordning av materialet mot ersättning. Läget är således förträffligt, vi får både pengar och intressant material.

Finland har ofta kallats föreningsarnas förlovade land. Det enorma antalet föreningar som registrerats av Patent- och registerstyrelsen visar att påståendet är befogat. Finland påminner i detta avseende om de övriga nordiska länderna. Denna

aktiva föreningsverksamhet vittnar om att medborgarna tar vara på den i grundlagen stadgade förenings- och samlingsfriheten, vilket är ett bevis på sund demokrati. Växelverkan mellan medborgarna är en viktig resurs, som är till nytta inom många sektorer, ända från idrott och motion till kultur och samhällspåverkan. Allt behöver inte utföras av myndigheterna, även om den offentliga sektorn och medborgarsamhället i bästa fall utgör en helhet där delarna kompletterar varandra.

Föreningsarkiven utgör en viktig informationskälla för forskningen, men föreningsverksamheten ger ändå inte en heltäckande bild av samhället. Många fenomen har i decennier levt under ytan och först senare kommit upp i dagen. Det kommunistiska partiet var förbjudet i Finland åren 1918–1940 och 1941–1944, men verkade ändå i det fördolda och skapade material som började in-

samlas först efter andra världskriget. Eftersom man inte hade något förtroende för Riksarkivet inrättade FKP år 1945 ett eget arkiv, som på 1970-talet började erhålla statsstöd. Material som tillhört organisationer som blev indragna efter kriget blev i sin tur antingen gömt eller förstört av rädsla för sovjetisk ockupation. Sexuella minoriteter kunde inleda sin föreningsverksamhet först när de homosexuella relationerna avkriminaliserats och samhället börjat förhålla sig mer tolerant till olikhet.

Föreningsarkiven återspeglar inte heller de förändringar som i dag sker i ett digitalt samhälle. Internet är fullt av olika grupper, av vilka en del försvinner snabbt medan andra är t.o.m. mycket långvariga. Nätverken är ofta internationella och deltagarna grundar inte föreningar. Hur väl blir denna radikala förändring dokumenterad i arkiven eller biblioteken? Vi vet redan i dag att

■ Publikationer utgivna av organisationer vilkas verksamhet sedermera upphört. Yrjö Raikas pamflett om demokrati och nationalsocialism utgavs 1942 av föreningen Suomen Kansallissosialistit [Finlands Nationalsocialister] som blev indragen 1944 i enlighet med fredsavtalet med Sovjetunionen och Storbritannien. Kulturarbetarnas förbund r.f. som stod nära Finlands kommunistiska parti utgav 1975 ett konstpolitiskt program under devisen Konsten tillhör folket. Förbundet kommer att avlägnas från föreningsregistret, om inte uppgifter om fortsatt verksamhet inlämnas. Att ett stort antal vänsterorganisationer från särskilt 1960- och 1970-talet befinner sig i själåtåget har uppmärksammats av pressen i Finland.

grupper av likasinnade splittrar samhället och polariserar olika synsätt. De underblåser ofta extrema åsikter och kan leda till terrordåd eller annan verksamhet som är förbjuden i föreningslagen.

För forskningen är den samhällsaktivitet som medborgarna bedriver på webben en svår fråga. De inter-

nationella webbtjänstjättarna lagrar material, men deras principer för varaktig förvaring är inte tydliga och öppna och materialet är inte fritt tillgängligt för forskningen. En stor del av materialet försvinner och det är svårt att hänvisa till det. Risken är stor att en viktig del av det material som belyser samhällets väldiga

förändring förblir utom räckhåll för forskarna. Det är skäl för forskarsamfundet och Arkivföreningen att ägna frågorna i anslutning till bevarandet av webbmaterial större uppmärksamhet. Vi lever inte längre i forna tiders reglerade föreningsvärld.

Nordisk Arkivstatistik 2015

i Bestånd

Institution	Pappersarkiv		Digitala arkivalier			
	2014	2015	Leverans 2014	Antal TB 2014	Leverans 2015	Antal TB 2015
Danmark (totalt SA)	440 210	451 507				
Rigsarkivet, København	265 691	276 988	202	65,8	183	90,5
RA, Odense	20 145	20 145				
RA, Viborg	75 157	75 157				
RA, Aabenraa	21 155	21 155				
RA Aarhus	58 062	58 062				
Færøerne						
Føroya Landsskjalasavn	4 670	4 785	0	0		
Grønland						
Nationalmuseum og Arkiv	4 221	4 485	0	0		
Finland (Arkivverket totalt)	208 274	213 424				
Riksarkivet	106 958	109 413				
LA Joensuu	10 510	10 681				
LA Jyväskylä	7 352	7 380				
LA S:t Michel	14 992	15 083				
LA Tavastehus	25 565	26 144				
LA Uleåborg	14 698	16 483				
LA Vasa	9 844	9 876				
LA Åbo	18 355	18 364				
Åland						
Ålands Landskapsarkiv	4 375	4 463	0	0		
Island (totalt)	52 178	53 232	4	0,2	0	0,2
Nationalarkivet	42 778	43 532	4	0,2		0,2
StA Reykjavik	9 400	9 700	0	0		
Norge (totalt)	261 175	261 185				
Riksarkivet	121 841	117 569				
SA Oslo	22 683	23 089				
SA Hamar	11 412	9 408				
SA Kongsberg	14 701	15 045				
SA Kristiansand	10 002	11 596				
SA Stavanger	13 249	13 880				
SA Bergen	24 000	25 000				
SA Trondheim	29 130	30 237				
SA Tromsø	12 824	13 945				
Samisk arkiv	1 333	1 416				
Sverige (totalt)	774 507	781 651	24			
Riksarkivet (Arninge & Marieberg)	205 875	206 654				
Krigsarkivet	77 738	77 781				
LA Göteborg	94 599	95 255				
LA Härnösand	95 893	96 244				
LA Lund	54 687	56 157				
LA Uppsala	52 668	53 357				
LA Vadstena	58 452	58 647				
LA Visby	7 509	7 556				
LA Östersund	9 096	9 211				
Värmlandsarkiv	25 800	25 913				
StA Stockholm	77 490	80 063	10			
StA Malmö	14 700	14 813				

2. Personal/resursfördelning

Institution	Egna medel		Externa medel		Totalt		Tillsyn och rådgivning		Bevarande		Tillgängliggörande		Administration		Annat	
	Årsverken		Årsverken				%		%		%		%		%	
	2014	2015	2014	2015	2014	2015	2014	2015	2014	2015	2014	2015	2014	2015	2014	2015
Danmark (SA)	178,6	172,9	40,7	45,3	219,4	218,2										
Rigsarkivet, Kbh	107,9	109,2	27,0	24,8	134,9	134,0	24,6	23,2	3,2	3,4	32,9	31,2	29,4	32,8	9,8	9,4
RA, Odense	17,5	15,6	8,0	10,0	25,5	25,6	27,9	27,1	0,2	0,0	45,3	44,7	20,8	21,3	5,8	6,9
RA, Viborg	30,1	29,5	5,4	8,7	35,5	38,2	3,3	4,0	30,1	31,8	41,0	34,5	18,4	22,8	7,3	7,0
RA, Aabenraa	7,0	7,0	0,2	0,2	7,2	7,2	8,4	8,5	0,6	0,5	53,0	51,3	21,5	21,8	16,4	17,9
RA Aarhus	16,1	11,6	0,1	1,6	16,3	13,2	16,2	21,4	26,2	0,4	31,9	45,4	15,7	19,9	10,0	13,0
Færøerne																
Føroya Landskjalasavn	4,5	4,5	1,5	1,3	6,0	5,8	25,6	19,4	23,7	27,0	20,4	28,1	19,0	19,2	11,3	6,3
Grønland																
Nationalmuseum og Arkiv	6,3	7,0	0,0	0,0	6,3	7,0										
Finland (Arkivverket totalt)	241,9	220,5			220,5	220,5	5,7	3,4	3,1	3,1	29,5	45,0	11,4	19,8	26,4*	26,4*
Riksarkivet	146,9	130,2				130,2										
LA Joensuu	10,7	9,9				9,9										
LA Jyväskylä	10,8	9,8				9,8										
LA S:t Michel	22,6	19,7				19,7										
LA Tavastehus	10,9	11,4				11,4										
LA Uleåborg	14,5	13,8				13,8										
LA Vasa	8,0	7,6				7,6										
LA Åbo	17,5	18,3				18,3										
Åland																
Ålands Landskapsarkiv	3,5	3,5	0,5	0,7	4,0	4,2	30,0		5,0		55,0		5,0		5,0	
Island (totalt)	34,0	35,0	8,0	7,0	42,0	42,0										
Nationalarkivet	27,0	28,0	5,0	4,0	32,0	32,0	12,0	12,0	7,0	7,0	62,0	62,0	12,0	12,0	7,0	7,0
StA Reykjavik	7,0	7,0	3,0	3,0	10,0	10,0	25,0	25,0	7,0	7,0	40,0	40,0	20,0	20,0	8,0	8,0
Norge (totalt)	280,0		18,0		298,0	288,0										
Riksarkivet	155,0		5,0	6,0	160,0	152,0										
SA Oslo	14,0		2,0	1,0	16,0	14,0										
SA Hamar	14,0		0,0		14,0	14,0										
SA Kongsberg	14,0		0,0		14,0	14,0										
SA Kristiansand	13,0		1,0	1,0	14,0	13,0										
SA Stavanger	13,0		2,0	3,0	15,0	20,0										
SA Bergen	23,0		1,0		24,0	19,0										
SA Trondheim	21,0		4,0	5,0	25,0	24,0										
SA Tromsø	11,0		3,0	1,0	14,0	13,0										
Samisk arkiv	3,0		0,0		3,0	5,0										
Sverige (totalt)	477,2		103,9		581,1											
Riksarkivet	164,1		84,9		249,0		3,3		3,8		42,4		26,8			
Krigsarkivet	18,3		0,9		19,2		5,9		8,7		58,4		12,0			
LA Göteborg	28,1		2,8		30,9		0,0		6,3		56,7		20,8			
LA Härnösand	44,5		6,5		51,0		0,1		6,8		56,2		22,5			
LA Lund	32,0		1,9		33,9		0,0		20,9		54,4		17,8			
LA Uppsala	25,9		1,4		27,3		0,0		4,2		69,0		14,5			
LA Vadstena	25,4		0,8		26,2		2,9		4,8		57,8		23,0			
LA Visby	9,2		1,9		11,1		0,0		0,4		74,8		3,6			
LA Östersund	8,4		1,0		9,4		0,0		7,1		46,5		15,5			
Värmlandsarkiv	19,3		1,8		21,1		3,0		40,0		35,0		17,0			
StA Stockholm	79,0		0,0		79,0		5,0		14,0		61,0		8,0			
StA Malmö	23,0		0,0		23,0		5,0		10,0		55,0		10,0			

* Finland. Här ingår informationstjänsten, vars andel av arkivverkets totala personalresursanvändning är 26%, och främmandet av kändedomens om arkivverket, vars andel är 2,5%.

3.1 Tillgängliggörande (forskarservice)

Institution	Besök i läsesal		Utlån		Inlån	
	Antal besök		Antal enheter		Antal enheter	
	2014	2015	2014	2015	2014	2015
Danmark (totalt SA)	26 252	24 519	2 836	3 750	13 072	14 751
Rigsarkivet, København	15 022	13 740	2 501	3 015	2 113	2 758
RA, Odense	2 815	2 497	70	93	1 444	1 633
RA, Viborg	4 005	3 652	188	186	6 996	7 390
RA, Aabenraa	2 047	1 900	26	288	519	926
RA Aarhus	2 363	2 730	51	168	2 000	2 044
Færøerne						
Føroya Landsskjalasavn	874	655	129	149		
Grønland						
Nationalarkiv og Museum						
Finland (Arkivverket totalt)	34 272	33 426	12 748		1 702	
Riksarkivet	17 423	17 277	1 003		195	
LA Joensuu	2 646	2 323	23		870	
LA Jyväskylä	1 905	1 828	37		134	
LA S:t Michel	1 683	1 528	11 410		11	
LA Tavastehus	2 024	2 197	31		35	
LA Uleåborg	3 260	3 277	115		262	
LA Vasa	1 194	1 310	89		41	
LA Åbo	4 137	3 686	40		154	
Åland						
Ålands Landskapsarkiv	1 615	1 781	57	1 784	5	0
Island (totalt)	4 414	3 763	277	144	20	20
Nationalarkivet	2 794	2 329	274	128	20	20
StA Reykjavik	1 620	1 434	3	16	0	0
Norge (totalt)	16 899	17 907				
Riksarkivet	5 637	7 065				
SA Oslo						
SA Hamar	2 306	1 554				
SA Kongsberg	991	963				
SA Kristiansand	1 304	1 357				
SA Stavanger	1 750	1 025				
SA Bergen	1 583	1 886				
SA Trondheim	2 587	3 301				
SA Tromsø	705	721				
Samisk arkiv	36	35				
Sverige (totalt)	95 263	125 192	3 107	618	23	84
Riksarkivet	7 893	7241*	372	228	0	8
Krigsarkivet	3 819	4 899	480	1	18	0
LA Göteborg	8 883	9 695	91	274	2	50
LA Härnösand	2 455	2 298	147	88	1	11
LA Lund	5 295	4 920	38	19	0	10
LA Uppsala	5 067	4 363	5	0	0	5
LA Vadstena	2 929	3 210	0	0	0	0
LA Visby	5 522	4 903	168	2	1	0
LA Östersund	3 301	3 285	0	6	0	0
Värmlandsarkiv	3 216	4 188	0	0	1	0
StA Stockholm	30 733	41 123	0	0	0	0
StA Malmö	16 150	35 067	2 178	0	0	0

* RA Stockholm varav Marieberg 3 862 och Arninge 3 379.

3.2 Tillgängliggörande (forskarservice)

Institution	Skriftligt besvarade förfrågningar		Utställningar	
	Antal		Antal	
	2014	2015	2014	2015
Danmark (totalt SA)	12 003	14 078		
Rigsarkivet, København				
RA, Odense				
RA, Viborg				
RA, Aabenraa				
RA Aarhus				
Færøerne				
Føroya Landsskjalasavn	341	517	2	
Grønland				
Nationalmuseum og Arkiv	82	93		1
Finland (Arkivverket totalt)	22 088	22 434	19	18
Riksarkivet	8 049	9 571	3	1
LA Joensuu	824	652	4	0
LA Jyväskylä	459	461	2	3
LA S:t Michel	7 037	6 390	4	2
LA Tavastehus	1 636	1 576	0	3
LA Uleåborg	2 086	1 978	3	5
LA Vasa	873	951	1	2
LA Åbo	1 124	855	2	2
Åland				
Ålands Landskapsarkiv	88	89	6	
Island (totalt)	2 456	2 605	8	13
Nationalarkivet	1 355	1 486	4	4
StA Reykjavik	1 101	1 119	4	9
Norge (totalt)	31 634	36 817	67	28
Riksarkivet	6 501	11 689	4	2
SA Oslo	3 500	4 000	1	1
SA Hamar	1 757	2 671	5	2
SA Kongsberg	2 670	2 329	12	5
SA Kristiansand	2 076	2 057	40	10
SA Stavanger	3 428		1	0
SA Bergen	6 085	6 696	1	1
SA Trondheim	4 365	4 789	2	2
SA Tromsø	2 037	2 477	0	3
Samisk arkiv	571	109	1	2
Sverige (totalt)	136 546	140 046	76	97
Riksarkivet	18 806	21 733*	14	21
Krigsarkivet	1 870	1 809	10	11
LA Göteborg	13 813	13 587	6	7
LA Härnösand	38 372	38 707	4	2
LA Lund	10 680	11 615	4	4
LA Uppsala	12 667	11 691	12	16
LA Vadstena	10 346	9 586	1	3
LA Visby	847	895	8	10
LA Östersund	2 188	1 983	6	6
Värmlandsarkiv	3 702	3 595	5	7
StA Stockholm	19 499	21 201	4	4
StA Malmö	3 756	3 644	2	6

* Varav Marieberg 2 644, Arninge 2 568, SVAR 16 521.

Arkivuttrekk på 1-2-3: Brukerorientert løsning for fellesskapet

Siri Vetvik Faye-Lund

Som nyutdannet i arkivfag fra Høy-skolen i Oslo og Akershus ble jeg ansatt i Riksarkivet sommeren 2015. Jeg husker kommentaren jeg fikk første dagen om at «her er du ny til du har vært ansatt i ti år!». Utsagnet var ment som spøk, men min umiddelbare tanke var: Hvilken luksus! Her er det plass til å modnes i faget og lære over tid. For arkivfaget innehar virkelig de lange perspektivene. Det gir et handlingsrom som tillater grundig refleksjon og solid faglig håndverk.

Men. Og det er et men. De lange perspektivene trenger en utålmodig makker, en slags vaktbikkje om du vil, som kan stå med føttene plantet i nåtiden. Vi skal ikke snu oss blindt etter teknologiske trender, men vi er nødt til å henge med slik at vi er relevante også nå, nettopp for at historikere skal ha noe å forske på i fremtiden.

Et klart varsko om tap av nasjonens digitale hukommelse formidles i artikkelen «Hvorfor er det problematisk å bevare elektroniske arkiver?» fra 2000, skrevet av Trond Sirevåg, tidligere prosjektdirektør og mangeårig leder av Seksjon for elektronisk arkiv ved Riksarkivet. I artikkelen advarer Sirevåg om konsekvensen dersom vår digitale historie blir borte: «En offentlig forvaltning som løpende sletter sine spor, vil underminere grunnleggende rettssikker-

■ Siri Vetvik Faye-Lund, rådgiver i Riksarkivet.

hetsaspekter, og i realiteten medføre en ny statsskikk».

Står i spagaten

Etter gjennomførte arkivstudier, og nå med ett år i Arkivverkets tjeneste, virker det klart for denne ferskingen at rammeverket vårt, bygget på lovverk, standarder og metoder, ikke samsvarer tilstrekkelig med behovene vi skal dekke. Det kan tidvis oppleves som at vi står i spagaten over en digital avgrunn, mens tærne glipper på begge kanter. På den ene siden er forvaltningens behov for å

dokumentere sin virksomhet basert på egne krav og ønsker. På den andre siden er Arkivverkets behov for å lagre informasjonen i et evighetsperspektiv. Vi må finne tilnærminger og løsninger som gjør at disse perspektivene møtes på en god måte.

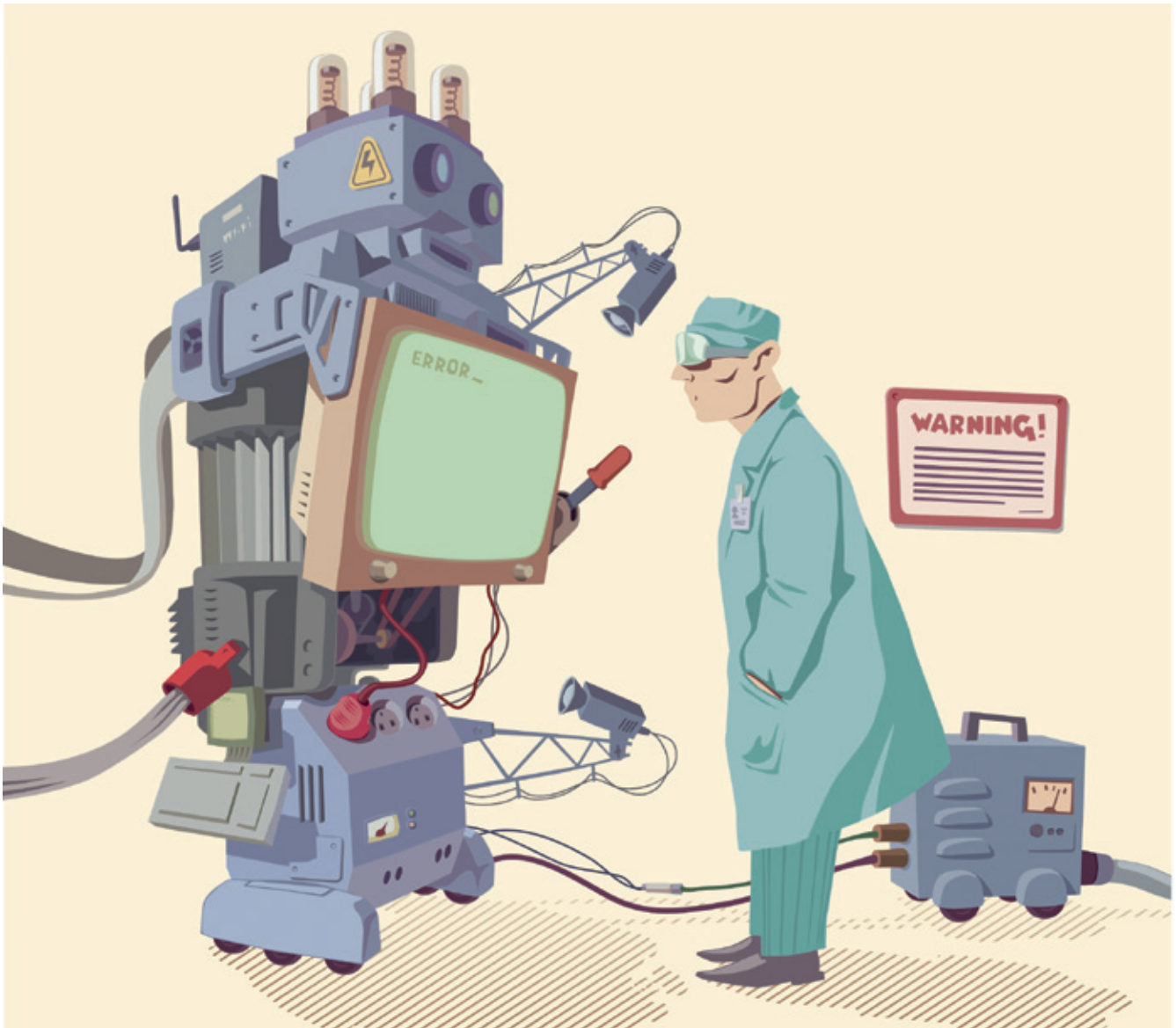
I stortingsmeldingen *Digital agenda* fra 2016 fremheves behovet for brukerrettet og effektiv offentlig forvaltning, samt verdiskapning og deltakelse for alle. I kapittelet «Prinsipper for redusert risiko og større gevinster» anbefales det å starte med å fokusere på behovet til de som skal bruke tjenesten og videre å tenke stort, men starte smått så en ikke mister fremdrift og kontroll ved å rigge til for store prosjekter.

Arkivuttrekk på 1-2-3

Mange av mine medstudenter ved høyskolen var arkivledere på veien til å skaffe seg den kompetansen de trengte til å foreta arkivuttrekk fra sitt arkiv. Mens vi jobbet med å lære oss lovverket, standarder, databasetori, de nødvendige XML-skjemaene og arkivteoretiske forutsetninger, så drømte vi om en løsning hvor selve arkivuttrekket kunne tas ut, testes og leveres inn på 1-2-3. En slik løsning stemmer godt med prinsippene fra *Digital agenda*.

Mål:

- Å få arkivskaper til å avlevere/deponere bevaringsverdig arkivmateriale – uavhengig av type system – på en måte som tilfreds-

■ Er det mulig med bedre og enklere brukergrensesnitt i programmer og verktøy vi bruker til digital bevaring av arkiver? Utvilsomt, mener artikkelforfatteren. Foto: Colourbox.

stiller arkivfaglige og lovpålagte krav.

- Arkivskaper og Arkivverket må ha full kontrollen over prosessen.
- Løsningen må være lekende lett for den som skal gjøre det, uavhengig av egen IT-kompetanse. Blir fremgangsmåten for IT-teknisk så går «veggen ned», og sårt tiltrengte ressurser havner hos uttrekksprodusenter.
- Arkivansvarlig må veiledes gjennom prosessen. Dagens innlevering av selvangivelse er et godt eksempel på en digital tjeneste der en er personlig ansvarlig, men blir geleidet gjennom stegene av et godt system.

Offentlig forvaltning + Arkivverket = sant!

Om det er teknisk mulig å få til en slik løsning uten å gå på tvers av arkivfaglige prinsipper? Utvilsomt. Kompleksitet «under panseret» utelukker ikke enkle brukergrensesnitt i en webløsning. Vi er likevel ikke der i dag at en slik enkel og brukerorientert tjeneste er på plass. Det bør vi strekke oss mot! Det er slike løsninger som vil gjøre oss i stand til å bevare samfunnets digitale spor i dag - som dokumentasjon og historiske kilder for ettertiden. Da kan vi virkelig si at vi bidrar med løsninger som er drevet av samfunnets behov og som gir verdiskaping til forvalt-

ningen, til arkivinstitusjonene og til befolkningen vi er til for. For en nydelig tanke.

Artikkelforfatteren er rådgiver i Riksarkivet, Seksjon for digitalt depot.

Om presidenter och deras arkiv

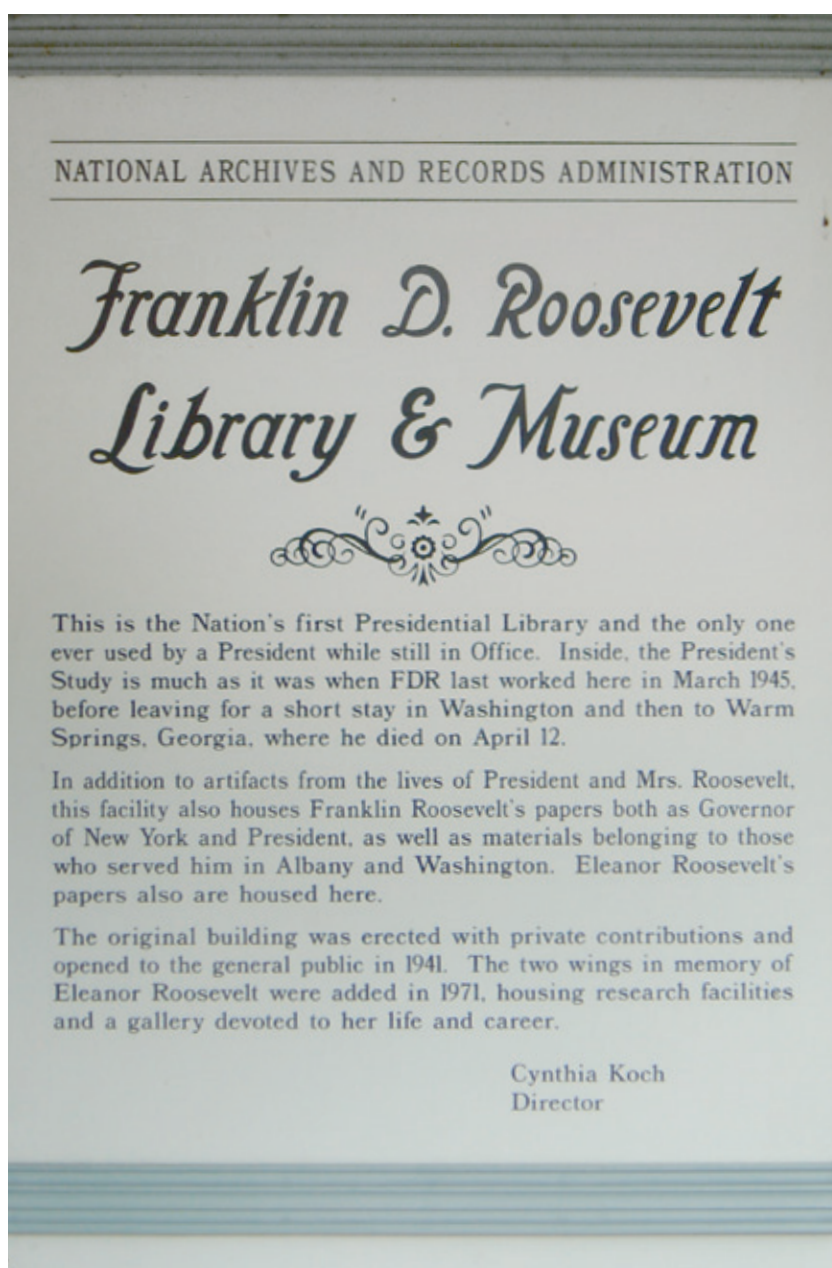
Olle Nordquist

Det amerikanska presidentvalet närmar sig och uppmärksamheten i media har väl aldrig varit större. En ny ledare för USA ska väljas och i år innebär valet också att en sittande president ska lägga sin ämbetsperiod till handlingarna. Men vad händer egentligen med en presidents arkiv?

Under den gångna sommaren har amerikanskt arkivväsen firat ett stillsamt 75-årsjubileum i den lilla staden Hyde Park några mil norr om New York. Det var här som president Franklin D. Roosevelt den 30 juni 1941 invigde anläggningen som skulle komma att hysa arkivhandlingarna från hans sammanlagt 12 år i Vita huset och bilda Föränta Stater- nas första renodlade presidentarkiv, en prototyp på området.

Privata arkiv

Trots att USA hade existerat som självständig nation i 165 år, under 32 olika presidenter, fanns det år 1941 ännu inget etablerat tillvägagångssätt för att ta hand om en avgående statschefs arkivhandlingar. Alltsedan George Washingtons dagar på 1790-talet ansågs de dokument som upprättats och inkommit inom ramen för ett presidentskap vara privat egendom. Det hade i sin tur medfört att stora delar av efterföljande presidenters arkiv, och därmed unika källor rörande den verkställande maktens historia, försvunnit, förstörts och skingrats, i

■ National Archives and Records Administration driver presidentarkiven sedan de uppförts och bekostats genom privata donationer. Foto: Olle Nordquist.

■ Franklin D. Roosevelt ligger begravd intill sitt arkiv i Hyde Park. Det har sedan blivit en tradition bland flera av Roosevelts efterträdare att göra presidentarkivet till ett nav i livet efter presidentposten, och slutligen också rum för den sista vilan. Foto: Olle Nordquist.

vissa fall sålts på auktion eller gått förlorade vid arvsskiften. De dokument som verkligen bevarats fanns utspridda bland familj, släkt och vänner om de inte förvarades på olika universitet och museer. Efterhand kom dessutom inte minst Library of Congress att spela en viktig roll som

insamlare och förvaltare av de tidiga presidenternas efterlämnade dokumentinsamlingar.

Bibliotek eller arkiv?

Den amerikanska motsvarigheten till riksarkiv, National Archives and Records Administration, NARA hade

däremot inte hunnit uträtta särskilt mycket i just det här avseendet, då den unga institutionen endast existerat sedan 1934. Det finns dock goda skäl att anta att president Roosevelt inspirerades av verksamheten i NARA:s nya imponerande arkivbyggnad, några kvarter från Vita huset, när han lanserade det egna presidentarkivet. Roosevelt envisades visserligen med att kalla sin skapelse i Hyde Park, på den egendom vid Hudsonfloden där han föddes 1882, för *library*, bibliotek, men när anläggningen väl var färdigställd rådde ingen tvekan om att det rörde sig om ett fullödigt arkiv. Därtill skänkte Roosevelt omedelbart både byggnad och allt innehåll till NARA, och såg på så sätt till att handlingarna under betryggande former "bevarades för att brukas av män och kvinnor i framtiden", som han uttryckte visionen i sitt invigningstal.

Lagstiftning

President Roosevelts konstruktion, som innebar att samhället övertog en funktion som bekostats av enskilda medel, vann kongressens intresse och upphöjdes till lag år 1955 genom *Presidential Libraries Act*. Inom ramen för lagen finns idag en

■ Byggnaderna i Hyde Park som hyser Franklin D. Roosevelts arkiv, bibliotek och samlingar.

Foto: Olle Nordquist.

■ John F. Kennedy Presidential Library and Museum i Boston. Ritat av Ieoh Ming Pei och invigt 1979. Bildkälla/Foto: Eric Baetscher. Wikimedia Commons. CC-BY-SA-3.0.

■ Valaffisch för Kennedy från 1960. Foto: John F. Kennedy Presidential Library and Museum.

obruten svit om samtliga 13 presidents arkiv sedan Herbert Hoovers dagar i början på 1930-talet. I efterspelet till Watergateskandalen och Richard Nixons avgång 1974 kompletterades *Presidential Libraries Act* med *Presidential Records Act* 1978, som i något utvecklad form reglerar handlingarnas övergång från privat till offentlig äganderätt.

Växande samlingar

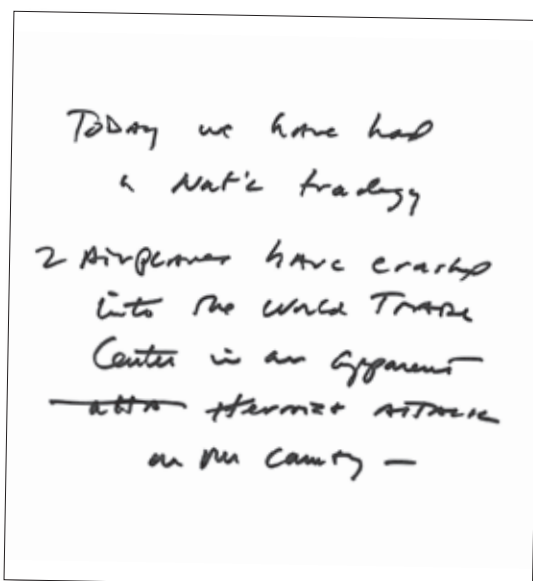
Dagens presidentarkiv är självfallet både till konstruktion och innehåll mångdubbelt större än den arkivintäktning som Franklin D. Roosevelt uppförde för 75 år sedan. Arkivbildningen i Vita huset har heller inte fortlöpt opåverkad av utvecklingen inom modern informationsteknik, och vid George W. Bushs arkiv utanför Dallas i Texas, öppnat 2013 och det senaste presidentarkivet, förvaras jämte 15 000 hyllmeter pappershandlingar, omkring 80 TB digital information, inklusive uppskattningsvis 200 miljoner e-postförsändelser.

Kommande presidentarkiv

Kritiska röster har ifrågasatt om det verkligen på sikt är rimligt att en ny stor och påkostad arkivanläggning uppförs varje gång en president avslutar sitt ämbete. En viss justering skapades också genom den andra *Presidential Libraries Act* 1986, och numera begränsas anläggningarnas

fysiska storlek samtidigt som ett krav har införts på fonderade medel till NARA:s löpande drift av arkiven. Det hindrar inte att president Barack Obama sedan ett par år planerar för sitt framtida arkiv med en budget på över 3 miljarder kronor och beräknad invigning i Chicago 2020.

Bortom horisonten kanske en och annan ekonomiskt medveten och arkivintresserad väljare därför hoppas lite extra på Hillary Clinton i höstens presidentval. Om inte annat för att i framtiden möjligen uppnå samordningsfördelar med ett visst befintligt *William J. Clinton Presidential Library* i Little Rock, Arkansas.

■ Anteckningar av George W. Bush inför presskonferensen efter terroristattacken mot World Trade Center den 11 september 2001. Foto: George W. Bush. Presidential Library and Museum.

◆ Skribenten är arkivarie vid Malmö stadsarkiv.

Kimmo Kara belönades för sitt livsverk inom heraldik

Antti Matikkala

Arvid Berghmans heraldiska stiftelse har belönat Kimmo Kara (f. 1919) för ett livsverk inom finsk heraldik och utveckling av blasonering på finska. Karas handböcker i heraldik "Heraldiiikan opas" (1998, red.) och "Vaakunaselitys: Opastusta vaakunaselitysten laadintaan" (1989, 2. förnyade upplagan 2010) hör till hörnstenarna inom den finska heraldiska litteraturen. Kara har aktivt bidragit till den finska heraldiken sedan 1950-talet då han komponerade tre kommunvapen (Nastola 1954, Kuru 1956 och Aspö 1957).

Stiftelsens ordförande, riksbibliotekarie Gunilla Herdenberg överlämnade priset vid en tillställning i Finlands riksarkiv i Helsingfors den 29 juni 2016. Prix Arvid Berghman, som instiftades år 1971, blev 1972–1994 beviljat för förtjänster inom borgerlig och kommunal

■ Pristagaren Kimmo Kara samtalar engagerat med svenska riksbibliotekarien Gunilla Herdenberg.
Foto: Marko Oja/Riksarkivet.

heraldik. Finlands Kommunalförbund tilldelades priset 1976 för verket "Suomen Kunnallisvaakunat/Finlands Kommunalvapen/Finnish Municipal Coats of Arms" (1970). Enligt stadgarna, som förnyades 2011, kan Arvid Berghmans heraldiska pris utdelas till en person från något av de nordiska länderna eller Baltikum för framstående insatser inom både vetenskaplig och konstnärlig heraldisk verksamhet.

I sina skrifter har Kara inriktat sig på att redogöra för hur heraldikens logik fungerar och borde fungera i modern heraldisk design. Kara konstaterade i sitt tacktal att Berghmans

"Heraldiskt vademecum" (1938) var en tidig inspirationskälla för honom, även om hans logiska klassifikation av sköldemärkena utmanar den svenska (tyska) traditionen, enligt vilken häroldsbilder ej är "annat än en medelst olikartade linjer [...] verkställd indelning av skölden i fält av olika tinkturer", som Berghman uttryckte det.

Skribenten är medlem i prisnämnden för Arvid Berghmans heraldiska pris.

■ Arvid Berghman-prisplaketten för år 2016 försedd med tillhörande dedikation.

Foto: Marko Oja/Riksarkivet.

Ny svensk lokalredaktör

I och med detta nummer av *Nordisk Arkivnyt* är Andreas Wallgård ny svensk lokalredaktör.

Andreas är 43 år och anställdes vid Landsarkivet i Vadstena 2001. Sedan 2015 är han chef för sektionen för Bevara och tillgängliggöra. Med en magisterexamen i historia i bagaget inleddes arkivariebanan i Karlstad 1998 på Folkrörelsernas arkiv för Värmland (idag Föreningsarkivet i Värmland). Som arkivarie på Landsarkivet i Vadstena har Andreas arbetat inom de flesta verksamhetsområden som förekommer vid en större arkivinstitution. Ett särskilt gott öga har han till arbete

med utställningar, vilket man bl a kunnat läsa om i NA 2014:3 där en utställning om första världskriget presenterades. Som läsare har man också kunnat ta del av ett annat yrkesrelaterat intresse i form av arkiv i andra länder. Hösten 2013 besöktes t ex Nationalarkivet i Tokyo och ett antal regionala arkiv i Japan, en resa som bl a resulterade i en artikel i NA 2014:1. När han inte är på jobbet renoverar han hus och försöker hinna med lite löpträning. Vintertid åker han gärna långfärdsskridsko.

Peter Sivervall ny chef för OFI

Ingela Bäckström

Peter Sivervall ska leda Riksarkivets nya avdelning Offentlig informationshandtering (OFI).

För många är Peter ett välbekant ansikte. Han arbetade i flera år på den dåvarande Tillsynsavdelningen, först som handläggare och sedan som enhetschef. Nu kommer han närmast från Forsvarsmakten där han arbetade som avdelningschef med dokumenthanteringsfrågor. Eller som Peter säger själv om att komma tillbaka till Riksarkivet, det känns som en längre kafferast på åtta år.

I sin nya roll kommer Peter att leda den nya avdelningen OFI, där

Foto: Privat.

det bland annat ingår att utöva tillsyn, normera, främja informationshantering i offentlig förvaltning, utveckla förvaltningsgemensamma specifikationer, FGS:er, och ta hand om det nya uppdraget från regeringen om öppna data.

Peter ser fram emot att samarbeta och samverka både internt inom Riksarkivet och externt utanför myndigheten. Att verka för att Riksarkivet uppfattas som en enad myndighet är också viktigt för Peter.

Jag kommer att arbeta för att den offentliga informationen blir en

naturlig resurs som används, oavsett om den är flera hundra år gammal eller alldeles ny, säger Peter om sitt nya jobb.

I sin roll som chef och ledare är det bästa han vet att se medarbetare växa och utvecklas.

Peter är gift och har två barn. Sin fritid tillbringar han helst med familjen på lantstället i Mariefred 80 kilometer från Stockholm, där bland annat Gripsholms slott ligger. Som avkoppling bygger och snickrar Peter där. Han avslöjar att han köper alla verktyg som finns, fast han tycker att

det är processen att bygga som är det roliga. Peter har en bakgrund som friidrottare med imponerande tider på såväl maraton som andra distanser. I dag löptränar han och spelar tennis för att må bra och för att det är kul.

Skribenten är Riksarkivets kommunikationschef.

Ny chef vid Landsarkivet i Uppsala

Andreas Wallgård

Tillträdande landsarkivarie vid Riksarkivets avdelning Landsarkivet i Uppsala är Nina Sjöberg. Nina kommer närmast från Arbetarrörelsens arkiv och bibliotek (ARAB) där hon varit chef sedan 2014. Sin akademiska bakgrund har hon som kyrkohistoriker och 2003 disputerade hon vid Uppsala universitet med avhandlingen *Hustru och man i Birgittas uppenbarelser*. Under perioden 2004–2013 arbetade hon i Riksdagen, bl a som huvudredaktör och arkivchef.

– Att få leda en verksamhet som den här inom Riksarkivet är speciellt. På ett landsarkiv finns en fantastisk spännvidd med arkiv från medeltid och fram till våra dagar och dessutom i närhet till den geografi som arkiven kommer från, säger Nina.

Det långa historiska perspektivet matchar också Ninas egen yrkes-

Foto: Privat.

bana som omfattat såväl forskning i medeltida källor, transkribering av 1700-talshandskrifter, arbete med fackföreningsarkiv och etablering av e-arkiv.

Som den stora utmaningen och möjligheten i sitt nya uppdrag framhåller hon tillgängliggörandet av arkiv. Att visa att här finns något för alla. Kanske kan hon i denna vision dra nytta av sin erfarenhet av historiebrik i olika former. Nina har ett stort intresse för medeltida evenemang och syr gärna kläder för ändamålet. Engagemanget för det historiska lajvandet har också gått i arv till hennes tre barn och understundom ingår även familjens häst och hund i det historiska konceptet.

Nina börjar sin tjänst i Uppsala den 1 oktober 2016.

Danmarks befolkning 1801

Analyse på grundlag af folketællingen som mikrodata

Jørgen Mikkelsen

Hans Jørgen Marker: *Danmarks befolkning 1801. Analyse på grundlag af folketællingen som mikrodata*. Syddansk Universitetsforlag, Odense, 2015. 238 sider. ISBN 978 87 7674 859 3.

Hans Jørgen Marker var i en længere årrække seniorforsker ved Dansk Data Arkiv og i denne egenskab en af drivkræfterne i arbejdet med indtastning og bearbejdning af data fra de danske folketællinger. *Danmarks befolkning 1801* kan betragtes som slutstenen på dette arbejde, idet bogen indeholder en række demografiske analyser, som kun har ladet sig gennemføre, fordi der nu foreligger en database med oplysninger om de 925.839 mennesker, der blev registreret som beboere i det danske kongerige ved folketællingen i 1801. Og selv om punktundersøgelser i enkelte sogne har påvist en ret stor underregistrering, tyder alt på, at tællingen samlet set giver et særdeles troværdigt billede af den danske befolknings sammensætning.

Bogen indeholder afsnit om alders- og kønsfordeling, civilstand, husstandsstrukturer og erhvervs-mønstre m.v., og trods bogens titel bliver disse emner også grundigt belyst for 1787 – året for Danmarks første folketælling med navnelister for næsten hele landet. Generelt indeholder resultaterne ikke de store

overraskelser i forhold til, hvad forskellige lokalhistoriske undersøgelser har påvist. Men det er glædeligt, at vi nu ikke blot har tal fra udvalgte steder, men solide landsdækkende data, og at Marker i stort omfang har opbygget separate talserier for København, købstæderne og landsognene.

Det er f.eks. interessant at sammenligne alderspyramiderne for de tre områder i 1787 og 1801 (s. 53–65). Begge år var der påfaldende mange 15–30-årige i hovedstaden og til dels også i provinsbyerne. Til gengæld udgjorde disse aldersgrupper en ret lille del af landbefolkningen. Marker har uden tvivl ret i, at denne forskel skyldes, at mange unge landboere søgte ind til byerne for at komme i tjeneste.

Derimod kan det undre, at han ikke benytter tabellerne over børn, der ikke boede hos deres forældre (s. 176–177), til nogle betragtninger om forskellen mellem drenge og piger for hvornår, de kom ud at tjene. Det fremgår, at andelen af ikke-hjemmeboende var større hos drengene end pigerne på alle alderstrin fra 10 til 17 år, og det gjaldt både for København, købstæderne og landsognene. Disse kønsforskelle var langt mere udtalte i byerne end på landet. Eksempelvis boede 58% af de 16-årige københavnerdrengene hverken sammen med

deres far eller mor, mens det kun gjaldt 42% af de jævnaldrende piger i hovedstaden.

I det hele taget kunne man have ønsket, at Marker havde brugt flere kræfter på at fortolke resultaterne og sætte dem ind i en større sammenhæng. Til gengæld er det tydeligt, at han har gjort alt, hvad der har stået i hans magt for at tilvejebringe så præcise tal som muligt.

Skribenten er arkivar og seniorforsker ved Rigsarkivet, København.

Den svenska socknen

Michael Lundholm

Carl-Henrik Carlsson (red.). *Den svenska socknen*. Riksarkivets årsbok 2016. Stockholm 2016. 256 s. ISBN 978-91-87491-15-3. ISSN 2002-3006.

Från och med i år heter Riksarkivets skriftserie formellt *Riksarkivets årsbok* och inte, som under perioden 1993–2015, *Årsbok för Riksarkivets och landsarkivets*. En bra nyordning eftersom de flesta nog i dagligt tal ändå använt termen ”Riksarkivets årsbok”. Möjligen kan man gissa att (ytterligare) ett skäl är att Riksarkivet och landsarkiven är en myndighet sedan 2010.

I likhet med senast föregående årgångar är innehållet uppdelat på två delar där huvuddelen utgörs av en samling tematiskt hållna artiklar som ger årsboken dess titel som i år är *Den svenska socknen*. Den senare mindre delen utgörs av en verksamhetsbeskrivning för Riksarkivet under 2015, tryckerad med kortare artiklar, i år bl.a. om *Sveriges hembygdsförbund* som 100-års jubilerar 2016. Detta jubileum är också skälet till årets tema.

Den svenska socknen omfattar tolv artiklar på temat.

De spänner över området från själva sockenbildningen, kyrkoarkiven och ortnamnen över kyrkogårdarna till fattighjonen och sockenprästerna för att nämna några av artiklarnas temata. Artiklarna är genomgående välskrivna och i huvudsak väldokumenterade med hänvisningar till källmaterial i arkiv och litteratur i bibliotek, även om jag gärna

skulle se att man var än mer generös med hänvisningar till litteratur för fördjupningsstudier. Inte bara hembygdsforskare och släktforskare kommer i årsboken finna matnyttig och intressant läsning, utan jag föreställer mig att även akademiska forskare har mycket att hämta utanför sitt eget ämne.

Ett generellt problem för årsböcker av denna typ, där ambitionen är att vara tematisk, är att kunna täcka temats bredd med tillräckligt djupgående artiklar. Det är självfallet en utmaning och lösningen blir ofta att författarnas bidrag baseras på tidigare utförd egen forskning eller erfarenhet och blir översiktsartiklar. Så är också fallet här. Det betyder inte att de är mindre läsvärda. Tre sådana bidrag som jag personligen fann mycket läsvärda var Stefan Brinks *Sockenbildningen i Sverige. Forskningsläget 25 år senare*, Louise Lönnroths *Kyrkoarkiven. Från medeltiden till idag* och Staffan Nyströms *En socken och dess ortnamn. Exempel från Gryt i Södermanland*.

Ytterligare en sak jag skulle vilja se mer av är tydligare koppling till användningen av arkiv, och framförallt lekmannens användning av arkiv.

Ett exempel: Lönnroths artikel om kyrkoarkiven är mycket bra men den är mer inriktad på tillkomsten av de arkivhandlingar som finns i kyrkoarkiven och vilka uppgifter de kan förmedla. Den är värdefull för arkiv-användare utifrån perspektivet *yttre källkritik*.

Däremot får vi veta väldigt lite om kyrkoarkivens väg genom arkivväsendet. Som exempelvis det varierande namngivningsbruket för dessa arkiv, konsekvenser av olika tiders förteckningsinsatser och flyttande av kyrkoarkiv mellan olika arkivinstitutioner under den regionala arkivorganisationens utbyggnad. Det här är något som enskilda användare av kyrkoarkiv får lära sig genom misstag och erfarenhet varför en mer heltäckande historieskrivning hade varit värdefull och underlättat användares framtida användning av kyrkoarkiven.

Till sist vill jag fästa uppmärksamheten på en oklarhet i årsboken vad gäller den implicita användningen av begreppen *arkivinstitution* och *arkivdepå*. I *Nationell ArkivDatabas (NAD)*, som är den officiella referensen användare av arkiven har att utgå ifrån, är t.ex. Riksarkivet och landsarkiven olika arkivinstitutioner. I källhänvisningar i årsbokens tematiska huvuddel, men inte i verksamhetsberättelsen, beskrivs dock landsarkiven som om de vore arkivdepåer under Riksarkivet (t.ex. *Riksarkivet Landsarkivet i Härnösand* i huvuddelen jämfört med *Landsarkivet i Härnösand* i verksamhetsberättelsen).

Riksarkivet har dock formellt endast tre arkivdepåer (Marieberg, Arninge och Slottsarkivet). Förmodligen är det sammanslagningen av Riksarkiven och landsarkiven till en myndighet som även här gör sig påmind. Att myndighetssammanslagning i

arkivväsendet inte behöver ha den konsekvensen visar dock exemplet *Krigsarkivet*. Sedan 1995 är Krigsarkivet en del av myndigheten Riksarkivet men behandlas i NAD, som i det här avseendet måste anses vara normerande, som en arkivinstitution och inte en arkivdepå. Här borde benämningar i årsboken i framtiden vara såväl konsekventa som i enlighet med dem som finns i NAD.

Artikelförfattaren är professor i nationalekonomi vid Stockholms universitet och har suttit i styrelsen för Sveriges Släktforskarförbund och Riksarkivets vänförening Pro Memoria.

”Dette i eenfoldighed skrevet beder vi ydmigst at vorder overvejet...”

Ragnheiður Mósesdóttir

Den islandske landkommission. Breve fra almuen / Landsnefndin fyrri 1770–1771. Bréf frá almennungi. Bd. 1. Red. Hrefna Róbertsdóttir & Jóhanna Þ. Guðmundsdóttir. Islands Nationalarkiv i samarbejde med Rigsarkivet og Islands Historiske Forening. ISBN (serien) 978 9979 876 25 0. ISBN (bd. 1) 978 9979 876 26 7. 764 s. Reykjavík 2016.

I Islands Nationalarkiv findes der blandt andre spændende ting et arkiv fra den såkaldte islandske Landkommission (islandsk: *Landsnefndin fyrri*). Arkivet består af ca. 4200 håndskrevne sider, breve, beretninger og indstillinger. Kommissionen blev nedsat i 1770 og skulle undersøge alle sider af samfundsforholdene på Island, som siden det 14. århundrede havde været del af det danske rige. Den bestod af tre medlemmer og en sekretær. De sejlede til Island fra København i foråret 1770 og tilbage til København i efteråret 1771.

Deres kommissorium blev udstedt i København den 22. maj 1770 og bestod af 18 paragraffer, som forpligtede dem til at undersøge årsager til fald i befolkningstallet, forbedringer i fiskeri og forarbejdningsmetoder, fri handel (monopolhandel indført i 1602), forskellige nye tiltag ved jordbrug, de skulle skabe en fuldstændig ny jordebog, tage stilling til ændringer i administrationen og vurdere de såkaldte indretningsers (et forsøg på industrialisering i Island påbegyndt i 1751) tilstand blandt meget andet. I

det hele taget var det mest omfattende forsøg på at klarlægge alle forhold på Island. Eller som Jóhanna Þ. Guðmundsdóttir udtrykker det i kapitlet om kommissionen og dens arbejde: "Med udsendelsen af Landkommissionen til Island i 1770–1771 må man sige, at myndighederne i København havde udvist en reel vilje til at sætte sig bedst muligt ind i alle forhold i landet. Kommissionen blev grundigt præsenteret for befolkningen, og alle befolkningsgrupper blev opfordret til at give udtryk for deres synspunkter." (s. 115).

Arkivet blev overført til Island i 1928 som del af den store udveksling af dokumenter mellem Danmark og Island, og det har længe været planen at gøre arkivets indhold mere lettilgængeligt for forskere. Den Islandske Historiske Forening (*Sögufélag*) udgav i 1958 og 1961 ca. 15% af det samlede arkiv, her især breve fra kommissionen og rapporter og svar

fra lokale embedsmænd. Men det arbejde gik siden i stå.

Nu er der nye kræfter på spil. Under ledelse af Hrefna Róbertsdóttir og Jóhanna Þ. Guðmundsdóttir fra Islands Nationalarkiv er et storslået projekt skudt i gang i form af en paralleludgave på islandsk og dansk. Et samarbejdsudvalg bestående af Hrefna, vicedirektør Steen Ousager fra Rigsarkivet og professor Helgi Skúli Kjartansson på vegne af Islands Historiske Forening udgør en overordnet redaktionskomité for hele værket.

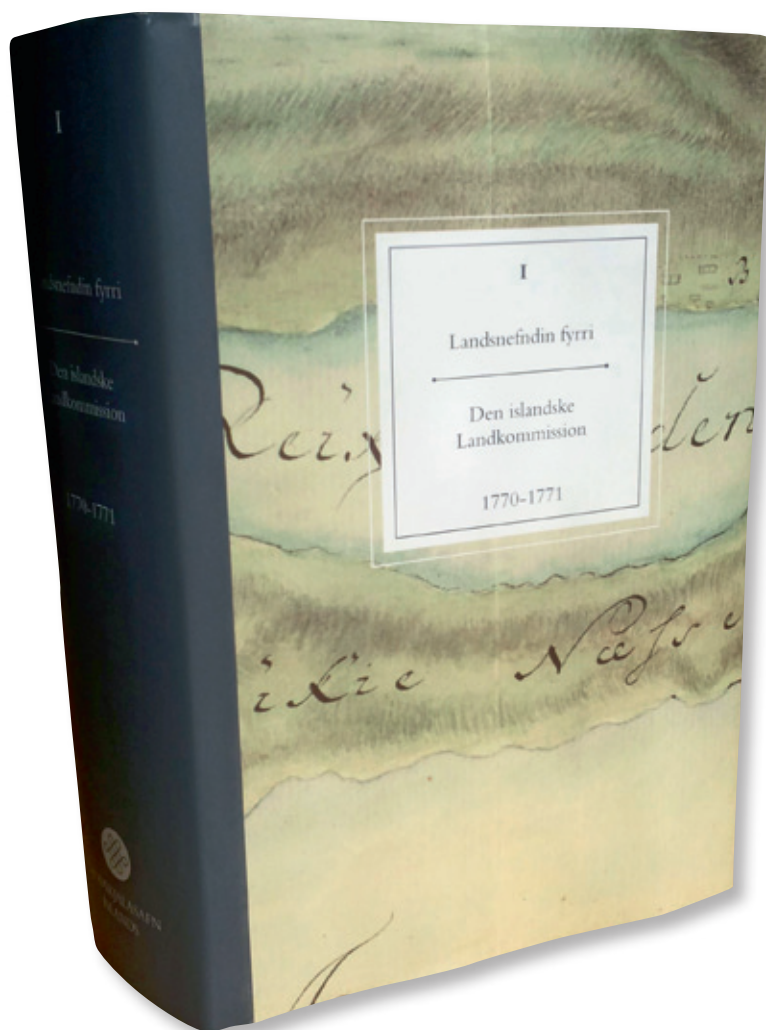
Udgaven skal omfatte hele arkivet, også det som allerede er udgivet, og vil udkomme i 6 bind over de næste par år. Sideløbende med den trykte version arbejdes der på en onlinedatabase, hvor hele arkivet bliver tilgængeligt. Foruden de to hovedredaktører er museumsinspektør ved Nationalmuseets afdeling for Landbokultur og Søfart Christina Folke

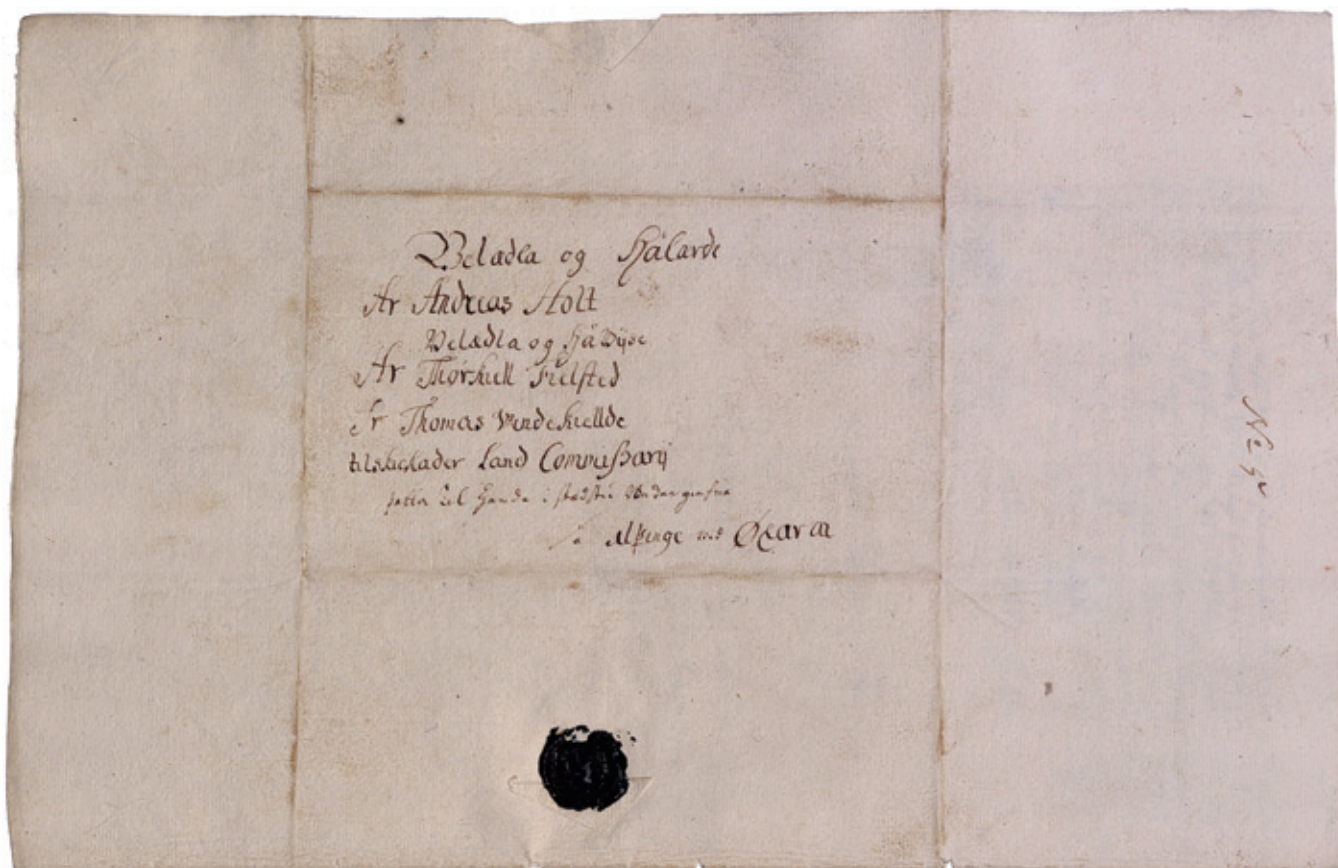
Ax og seniorforsker ved Rigsarkivet Leon Jespersen rådgivende ved redigeringen af den danske tekst. Den islandske sprogforsker Jóhannes Bjarni Sigtryggsson fra Árni Magnússon Institutet for islandske studier i Reykjavík er rådgivende ved redigeringen af den islandske tekst. Projektet har fået støtte fra det islandske forskningsråd (RANNIS), Letterstedska föreningen samt de to nationalarkiver, men hovedsponsor for værket er Augustinus Fonden.

Bind 1 udkom i foråret 2016 og bærer titlen *Breve fra almuén*. De andre bind vil indeholde breve fra præster, lavere embedsmænd, højere embedsmænd, kommissionens protokoller og breve såvel som kommissionens arbejdsrapporter.

Bindet indledes med en forklaring af idéen bag værket og arbejdsgangen, siden er der et komplet arkivregister, der er udarbejdet i forbindelse med udgivelsen og indeholder i overskuelig tabelform oplysninger om de originale litra numre, forfatter, sted, dato, registrering, sprog, oversættelser, nuværende arkivbetegnelse, og om der findes kopier af dokumentet. Herefter kommer to glimrende artikler af Jóhanna Þ. Guðmundsdóttir, den ene en historisk oversigt over kommissionens arbejde og den anden om arkivet, brevskriverne, deres bopæl og social status og en kort oversigt over brevenes indhold. Jóhannas artikler tager her udgangspunkt i de islandske forhold, og man håber, at der i de følgende bind også bliver fokuseret på Danmark, og hvilken resultater kommissionens arbejde medførte.

Herefter følger værkets hovedkapitel: breve fra almuén. Der er 74 breve, som anskues at være skrevet af (eller på vegne af) bønder, afbygere og håndværkere. Alle brevene er transskriberet efter originaldokumenterne og er siden blevet oversat til dansk, hvis ikke der fandtes ældre oversættelser i selve arkivet. Kun et enkelt af brevene var ikke forfattet på islandsk.

■ Landkommissionens medlemmer besøgte Altinget på Þingvellir både i sommeren 1770 og 1771. Mange breve til kommissionen blev sendt dertil, b.a. dette fra Skagafjörður. ÞÍ. D3/5-30. 4.6.1771. Lit. Pp. N05. Foto. Islands nationalarkiv.

Brevene er opdelt geografisk efter syssel med et kort over det pågældende syssel og dets opdeling i repper. Deres indhold er hovedsagelig svar på de spørgsmål, kommissionen havde fremlagt og ville have respons på. Almuen er mest optaget af jordforhold, afgifter af jord, kreaturbeholdning på husmandsstederne og deres levevilkår i almindelighed. Mange af brevene er skrevet på vegne af en bestemt gruppe bønder – og tit af den lokale repstyrer. F.eks. da repstyrere og bønder i Vatnsdalur (i det nordvestlige Island) skriver om ”døde lejekogilder og deres egne ringe kår”, (s. 381), emner der optager mange af brevskriverne.

Bindet afsluttes med en række registre over kilder, forkortelser, ord- og begrebsforklaringer, emneord, personer og stednavne. Alt vigtige udenværker som bidrager til værket brugervenlighed. For at give en

smagsprøve på selve arkivet er der trykt 16 farvesider med faksimiler.

Denne udgave af Landkommissionens arkiv må siges at være et stort skridt mod tilgængeliggørelse af lidet kendte arkivalier, som giver mulighed for at genvurdere Islands historie i det 18. århundrede. Den giver også mulighed for at se forholdet mellem Island og Danmark i et skarpere lys. Myndighederne i København viser her en vilje og interesse i at kortlægge forholdene i Island og forsøge at få rådet bod på nogle af de problemer, landbefolkningen præsenterer i deres skrivelser. Selvfølgelig må det hele ses i lyset af den økonomiske udvikling på dette tidspunkt. I de kommende bind kan man kun glæde sig til at få udvidet den horisont, som her er lægges en grund til. Også på den sproglige front er her givet flere muligheder for studier af det islandske sprog, samt den måde man oversatte

det til dansk i slutningen af det 18. århundrede.

Til slut bør nævnes selve bogværket, som her er præsenteret. Det må siges at være meget smukt, al layout af tekst og tavler er meget brugervenligt. En nydelig bog, det indre som det ydre.

Skribenten er forskningsbibliotekar ved Nordisk Forskningsinstitut, Københavns Universitet.

Den slesvigske "folkeadresse" til Christian 8. 1847

Hans Schultz Hansen

I midten af 1840'erne tilspidsedes arvefølgestriden i det danske monarki. Hertug Christian August af Augustenborg hævdede den augustenburgske linjes arveret til hertugdømmerne Slesvig og Holsten, såfremt den oldenburgske linje uddøde. Hertugen mente, at hertugdømmerne udelukkende kunne nedarves i mandslinjen. Den fremstormende slesvig-holstenske løsrivelsesbevægelse støttede dette standpunkt. Kong Christian 8. mente derimod, at Slesvig og Kongeriget efter bestemmelsen i Kongeloven fra 1665 kunne nedarves i kvindelinjen, således af søsteren Charlotte af Hessens børn. Denne holdning deltes af lederne af den dansk-nationale bevægelse i Kongeriget og i Slesvig.

Kongen nedsatte i februar 1845 en kommission til at undersøge arveforholdene. Den færdiggjorde sit arbejde i juni 1846. På dette grundlag afviste Christian 8. med sit "Åbne Brev" af 8. juli 1846 augustenburgernes arvekrav. Kongelovens arvefølge var gældende i Kongeriget, Slesvig og hovedparten af Holsten. Den tvivl, der herskede for resten af Holsten, ville kongen søge at eliminere, så helstaten kunne forblive samlet. Om hertugdømmet Slesvig forsikrede kongen, at det skulle forblive en uadskillelig del af det danske monarki og at dets selvstændighed skulle bestå uantastet, ligesom

■ Den slesvigske folkeadresse 1847 i sin fulde længde, før konserveringen.

Foto: Asger Svane-Knudsen.

dets forbindelse med Holsten skulle opretholdes.

Christian August protesterede mod Det åbne Brev, ligeså hans bror prins Frederik af Nør, der i protest tog sin afsked som statholder og kommanderende general. Også fra den slesvig-holstenske bevægelse fremkom der talrige protester. I Sydslesvig skrev ca. 5.900 og i Nordslesvig knap 900 under på protestadresser til stænderne. Til protesterne føjedes

ofte kravet om Slesvigs indlemmelse i Det tyske Forbund.

De danske slesvigere var derimod særdeles veltilfredse med Det åbne Brev. Fra Flensborg sendtes en takkeadresse med 300 underskrifter til Christian 8. Fra Nordslesvig indløb i 1847 en "folkeadresse" til kongen. Den var forfattet af en af den danske bevægelses førende skikkelser, professor Christian Flor. En komité på ikke færre end 57 ansete mænd, især

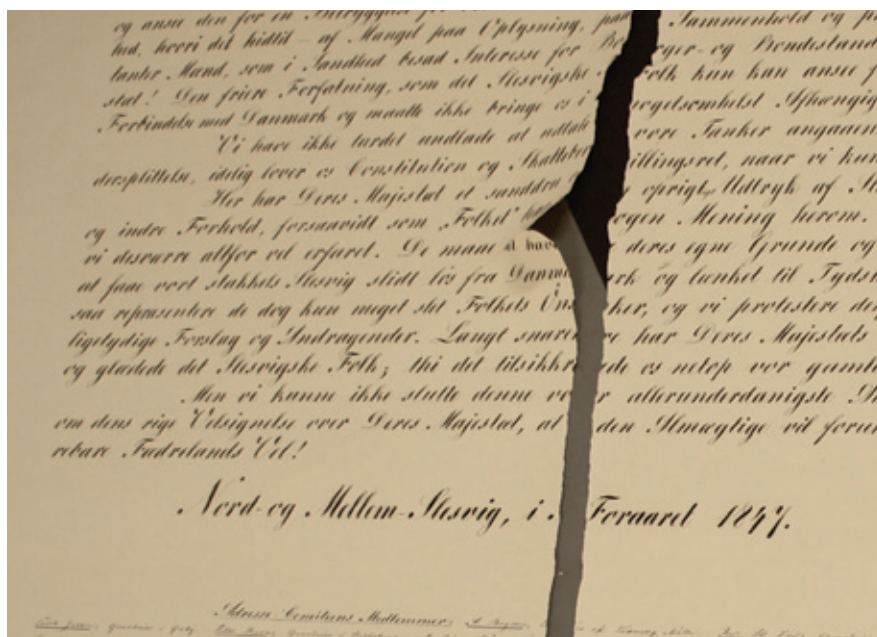

Foto: Asger Svane-Knudsen.

sognefogeder, gårdejere og enkelte lærere, anbefalede befolkningen at underskrive. Og den opfordring fulgte mange.

For at give adressen ekstra gennemslagskraft blev de mange originale underskrifter på de indkomne blanketter fra de forskellige sogne skrevet ind på et stort ark papir, 18 alen langt og 2½ alen bredt, som blev sendt afsted til kongen i sammenrullet tilstand, mens de originale underskrifter fulgte med indbundet i rødt safian.

”Folkeadressen” samlede i alt 3.920 underskrifter på takken til Christian 8. for Det åbne Brev. Adressen tog endvidere skarp afstand fra Slesvigs indlemmelse i Det tyske Forbund, men også fra Slesvigs inkorporation i Kongeriget og fra en nærmere sammensmeltning med Holsten. Den slog derimod på de særslesvigske følelser: ”Derfor ønske vi at blive, hvad vi hidtil have været: dansktalende eller tydsktalende Slesvigere, alt eftersom vi nu engang ere, og vi indsee ikke, hvorfor det ei skulde være muligt for os at forblive dette, uden at den ene af os skal fortrædige eller forkue den anden”. Flor var således på det rene med, at den nordslesvigske befolkning var stærkt præget af en regional slesvigsk identitet, som måtte imødekommes.

Adressen udtrykte også ønsket om en fri forfatning, dog ikke på ”adels-, embeds- og juristaristokratiets” præmisser, men med en ”folkelig” deltagelse, så bønder og borgere kunne blive reelt medbestemmende ved lovgivning og skatteudskrivning.

De mange underskrifter på ”folkeadressen” vidner om, at den danske bevægelse havde bragt sig i offensiven med appeller til den konservative slesvigske særfølelse og til bondestandens interesser, og at den danske side kunne mobilisere tilhængere i vide kredse på den rodfæstede kongetroskab i befolkningen.

Således var tilslutningen til ”folkeadressen” ikke alene markant i den traditionelle danske højborg i

Haderslev amts landdistrikter; den var nu også betydelig på Ærø, Als og i Sundeved, og selv i egnen omkring Aabenraa sås der muligheder for et forestående gennembrud for den danske bevægelse – som dog først for alvor lod sig se i foråret 1848.

I social henseende fik ”folkeadressen” to tredjedele af sine underskrifter fra gårdmandsklassen, mens den sidste tredjedel var husmænd eller andre, som socialt var lavere placeret end gårdmændene. Byerne og byerhvervene manglede derimod på den dansk-slesvigske adresse.

Samlet viser ”folkeadressen” fra 1847, hvor udbredt tilslutningen til den danske bevægelse var i det nordlige Slesvig umiddelbart før revolutionsåret 1848, og den viser en dansk bevægelse i offensiven og antyder dennes store gennembrud i foråret 1848 – nu overalt i det nordlige Slesvig, inklusiv østkystkøbstæderne Haderslev, Aabenraa, Sønderborg og Flensborg. Men det er en anden historie.

Litteratur:

Hans Schultz Hansen: Nationalitetskamp og modernisering 1815–1918. I: Hans Schultz Hansen m.fl. (red.): Sønderjyllands Historie 2 (Historisk Samfund for Sønderjylland), Aabenraa 2009.

*Skribenten er områdeleder
Forskning og Arkivadgang,
Brugerservice og Formidling.*

FAKTA

Folkeadressen 1847 er 1,38 m. × 10,20 m., d.v.s. 14 m². Den er lige blevet konserveret og filmet. Desværre er papiret syreholdigt papir, der er blevet ret sprødt, og folkeadressen var næsten flækket på langs. Fremtidig brug af den konserverede original skal begrænses mest muligt. I forbindelse med konserveringen blev folkeadressen filmet i flere dele, der efterfølgende er samlet til et komplet billede i meget høj opløsning, og dette billede vil være til rådighed via Rigsarkivets database Daisy i løbet af nogle måneder.

*Asger Svane-Knudsen,
Bevaringsteknisk koordinator, Rigsarkivet.*

Julie Avery skriver om det danske Rigsarkivets nye debatt-serie: Fortid-fremtid – tur/retur på s. 133. Foto: Ane Würtz Lauridsen, Rigsarkivet.

Innehåll

Huvudredaktören	118	Den första Ta med dig din historia-dagen arrangerades i Ikalis	145
Ny retning for det norske Arkivverket	119	<i>Tomi Ahoranta</i> <i>Markku Mäenpää</i>	
<i>Fredrik Larsen Lund</i>		Ger föreningsarkiven en tillräckligt mångsidig bild av hur vårt medborgarsamhälle förändras?	147
Jeg gikk meg over sjø og land. På leiting etter samiske kilder i arkiver	120	<i>Jussi Nuorteva</i>	
<i>Grete Gunn Bergstrøm</i>		Nordisk Arkivstatistik 2015	149
Hvem bruker taushetsbelagte opplysninger	125	Arkivuttrekk på 1-2-3: Brukerorientert løsning for fellesskapet	153
<i>Tine Berg Floater</i>		<i>Siri Vetvik Faye-Lund</i>	
Den store og den lille digitaliseringsdagen	127	Om presidenter och deras arkiv	155
<i>Fredrik Larsen Lund</i>		<i>Olle Nordquist</i>	
Ny plattform för läsesalarna inom Riksarkivet	129	Kimmo Kara belönades för sitt livsverk inom heraldik	158
<i>Andreas Wallgård</i>		<i>Antti Matikkala</i>	
Samarbete bakom ny arkivutbildning	130	Ny svensk lokalredaktör	159
<i>Andreas Wallgård</i>		Peter Sivervall ny chef för OFI	159
Sextio dagar vid Riksarkivet i Sverige	131	<i>Ingela Bäckström</i>	
<i>Njörður Sigurðsson</i>		Ny chef vid Landsarkivet i Uppsala	160
Ny debattrække på Rigsarkivet: Fortid-fremtid – tur/retur	133	<i>Andreas Wallgård</i>	
<i>Julie Avery</i>		Danmarks befolkning 1801. Analyse på grundlag af folketællingen som mikrodata	161
Manden, der flyttede Rigsarkivet flere gange. Udviklingstræk i Rigsarkivet	136	<i>Jørgen Mikkelsen</i>	
<i>Af Jørgen Mikkelsen, Leon Jespersen</i>		Den svenska socknen	162
Årets historiske bog	139	<i>Michael Lundholm</i>	
<i>Leon Jespersen</i>		”Dette i eenfoldighed skrevet beder vi ydmigst at vorder overvejet...”	163
Kommunerne har fået bedre styr på arkiverne	140	<i>Ragnheiður Mósésdóttir</i>	
<i>Christian Larsen</i>		Den slesvigske ”folkeadresse” til Christian 8. 1847	166
“Man borde också kunna ge inblickar i själva innehållet...” – intervju med en frivilligarbetare	142	<i>Hans Schultz Hansen</i>	
<i>Pertti Hakala</i>			
Ålands landskapsarkiv får välbehövliga tilläggsutrymmen	143		
Originalmaterial som tillhört rysk generalguvernör i Finland hittades i Tyskland	144		
<i>Pertti Hakala</i>			